

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДРОГОБИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

Кафедра технологічної та професійної освіти

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри технологічної та професійної освіти,
доктор педагогічних наук, професор
_____ Леонід Оршанський

« ____ » _____ 2024 р.

ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ
СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ ДИЗАЙНУ

Спеціальність 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології)

Магістерська робота

на здобуття професійної кваліфікації – *вчитель трудового навчання,
технологій та креслення, викладач закладу фахової передвищої,
вищої освіти, вчитель інформатики*

Авторка роботи: Маслей Юлія Іванівна _____
підпис

Наукові керівники: доктор педагогічних наук, професор
Оршанський Леонід Володимирович _____
підпис

старший викладач
Ліщинська-Гравець Галина Львівна _____
підпис

Дрогобич, 2024

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

Зав. кафедри ТПО

10.10.2023 р.

(підпис)

(дата)

ЗАВДАННЯ

на підготовку магістерської роботи

- 1. Тема** «Формування ціннісних орієнтацій старшокласників засобами дизайну».
- 2. Керівники** – доктор педагогічних наук, професор Оршанський Леонід Володимирович; старший викладач Ліщинська-Кравець Галина Львівна.
- 3. Студентка** – Маслей Юлія Іванівна.
- 4. Перелік питань, що підлягають висвітленню у кваліфікаційній роботі:**
  - 1) розкрити сутність творчої дизайн-діяльності, її педагогічні можливості та вплив на формування ціннісних орієнтацій школярів;
  - 2) з'ясувати завдання і функції технологічної освітньої галузі та її вплив на формування ціннісних орієнтацій старшокласників;
  - 3) розробити проект програми навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти;
  - 4) підготувати методичні рекомендації вчителям щодо використання педагогічних технологій (майстер-класу, творчої майстерні) для активізації дизайн-діяльності школярів та формування у них ціннісних орієнтацій;
  - 5) розробити приклад творчого навчального проекту з дизайну.
- 5. Список рекомендованої літератури:**
  1. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник Київ : Либідь, 2008. 848 с.
  2. Вдовченко В.В. Художнє проектування: навч. посіб. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 141 с.
  3. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/peda-gogika/library/vyshnevsky.pdf>
  4. Даниленко В. Я. Дизайн: підручник. Харків: Вид. ХДАДМ, 2003. 320 с.
  5. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. 2-е вид. Київ: Освіта України, 2008. 528 с.
  6. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. Київ: Українсько-Фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
  7. Коберник О. М. Методика трудового навчання : проектно-технологічний підхід : навч. посібник / за ред. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. Умань: СПД Жовтий, 2008. 216 с.
  8. Курач М.С. Художньо-проектна підготовка майбутніх учителів технологій. Тернопіль: Книга-Богдан, 2015. 330 с.
  9. Легенький Ю.Г. Дизайн: культурологія та естетика. Київ: КДУТД, 2000. 272 с.
  10. Моляко В. Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Т-во «Знання». 46 с.

№ з/п	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Вивчення й аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури; визначення вихідних положень дослідження (об'єкт, предмет, методи); формування мети; постановка завдань.	до 05.12.2023 р.	14.12.2023 р.
2.	Підготовка 1-го розділу роботи.	до 16.04.2024 р.	25.04.2024 р.
3.	Підготовка 2-го розділу роботи.	до 01.10.2024 р.	10.10.2024 р.
5.	Формування висновків. Оформлення роботи.	до 24.10.2024 р.	31.10.2024 р.
6.	Перевірка роботи на плагіат.	до 14.11.2024 р.	22.11.2024 р.
7.	Попередній захист роботи і рецензування.	до 26.11.2024 р.	02.12.2024 р.

7. Дата видачі завдання – 10.10.2023 р.

8. Термін подачі роботи керівнику – 14.11.2024 р.

9. З вимогами до виконання роботи і завданням ознайомлена _____ Юлія МАСЛЕЙ

10. Керівники _____ Леонід ОРШАНСЬКИЙ

_____ Галина ЛІЩИНСЬКА-КРАВЕЦЬ

АННОТАЦІЯ

Маслей Ю.І. Формування ціннісних орієнтацій старшокласників засобами дизайну. – Рукопис.

У магістерській роботі розкрито сутність творчої дизайн-діяльності, визначені її педагогічні можливості. Охарактеризовано завдання та функції технологічної освітньої галузі та з'ясовано її вплив на формування ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі творчої дизайн-діяльності.

На основі аналізу типових навчальних програм і практичного досвіду розроблено проєкт програми навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти. Підготовлено методичні рекомендації вчителям щодо використання педагогічних технологій (майстер-класу, творчої майстерні) для активізації дизайн-діяльності школярів та формування у них ціннісних орієнтацій. Для прикладу розроблено творчий навчальний проєкт з предметного дизайну.

Ключові слова: старшокласники; заклад загальної середньої освіти; дизайн; проєктування; дизайн-діяльність; ціннісні орієнтації.

SUMMARY

Masley Y.I. Formation of value orientations of high school students by means of design. – Manuscript.

The essence of creative design activity is revealed in the master's thesis, its pedagogical possibilities are determined. The tasks and functions of the technological educational field are described and its influence on the formation of value orientations of high school students in the process of creative design activity is determined.

Based on the analysis of typical curricula and practical experience, a draft curriculum for the «Fundamentals of Design» module for grades 10 – 11 of general secondary education institutions was developed. Methodological recommendations for teachers on the use of pedagogical technologies (master classes, creative workshops) to enhance students' design activities and form their value orientations have been prepared. For example, a creative educational project on industrial design has been developed.

Keywords: high school students; general secondary education institution; design; designing; design activity; value orientations.

З М І С Т

ВСТУП	2
Розділ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ	5
1.1. Сутність творчої дизайн-діяльності та її педагогічні можливості..	5
1.3. Формування ціннісних орієнтацій школярів у процесі дизайн- діяльності.....	11
1.2 Завдання і функції технологічної освітньої галузі та дизайн- діяльність старшокласників	16
Розділ 2. МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ	27
2.1. Розробка програми варіативного навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів та методичних рекомендацій щодо організації занять	27
2.2. Інноваційні педагогічні технології активного навчання та формування ціннісних орієнтацій старшокласників	39
2.3. Розробка творчого навчального проєкту «Аksesуари молоді панянки».....	46
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	59

ВСТУП

У сучасному суспільстві все частіше праця в різних сферах набуває творчого характеру. Ця тенденція зумовлена швидкими змінами в технологіях, глобалізацією, збільшенням конкуренції та необхідністю адаптуватися до нових умов. Творчий підхід зараз цінується не тільки в традиційно творчих професіях, як-от дизайн чи мистецтво, але й у таких галузях, як управління, маркетинг, освіта, навіть виробництво. Зростає попит на навички вирішення проблем, інноваційного мислення та вміння швидко адаптуватися до змін. Також автоматизація рутинної праці сприяє тому, що більше людей зосереджуються на креативних і аналітичних завданнях, де потрібно більше розумових зусиль, ніж механічних. Творчість стає важливим чинником, що допомагає створювати нові продукти, послуги й підходи, а також сприяє професійному та особистісному розвитку.

Сучасна школа має інше бачення своїх цілей і завдань у порівнянні з традиційним підходом до освіти. Сьогодні важливо не лише давати учням знання, але й допомагати розвивати їхній творчий потенціал, формувати навички критичного мислення, самостійного прийняття рішень, а також здатність до адаптації в умовах постійних змін. Замість того щоб просто передавати готову інформацію, учителі зараз зосереджуються на тому, щоб створювати умови для активного навчання: ставити перед учнями проблемні завдання, заохочувати дослідження, експерименти, розвиток їхньої уяви й творчих здібностей. Це дає можливість учням не тільки освоювати теоретичний матеріал, а й вчитися застосовувати знання на практиці, працювати в команді, розвивати емоційний інтелект та лідерські якості. Таке навчання готує дітей до майбутнього, де вміння мислити нестандартно, адаптуватися до нових ситуацій і знаходити креативні рішення будуть важливішими, ніж механічне відтворення знань.

Отже, з-поміж різних видів навчальної діяльності провідне місце займає творча дизайн-діяльність школярів різних вікових груп. Ці заняття неможливо уявити без чітко структурованого й дидактично обґрунтованого змісту,

сучасних матеріально-технічних і навчальних засобів, способів передачі та засвоєння інформації. У процесі навчання вчитель технологій повинен мати змогу використовувати доступні учням дидактичні засоби, особливо наочні й ілюстративні матеріали, які сприятимуть розвиткові в школярів самостійності в набутті знань, активізації їхньої навчально-пізнавальної діяльності, підвищення ефективності засвоєння нового навчального матеріалу.

Однак, як свідчить практика, здебільшого вчителі доволі рідко змінюють варіативну складову навчальної програми, не вміють правильно підбирати творчі види діяльності та включати їх у загальний перебіг занять, не застосовують ефективних прийомів роботи з дидактичними матеріалами. Тому творча дизайн-діяльність в школі має стати чинником формування в учнів ціннісних орієнтацій на красу, зручність і функціональність предметів, що оточують їх у повсякденному житті та навчанні. Такі ціннісні орієнтації сприяють формуванню естетичних смаків, конструктивного й образного мислення, ергономічного розуміння форми, кольору та композиції виробів.

Актуальність досліджуваної проблеми, недостатнє вирішення її в педагогічній практиці зумовили вибір нами теми магістерської роботи: **«Формування ціннісних орієнтацій старшокласників засобами дизайну».**

Об'єкт дослідження: освітній процес на уроках технологій в старших класах закладу загальної середньої освіти.

Предмет дослідження: зміст і педагогічні технології формування ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі творчої дизайн-діяльності.

Метою магістерської роботи є обґрунтування змісту та педагогічних технологій формування ціннісних орієнтацій старшокласників у процесі творчої дизайн-діяльності на уроках технологій.

Для досягнення мети були поставлені наступні **завдання:**

1) розкрити сутність творчої дизайн-діяльності, її педагогічні можливості та вплив на формування ціннісних орієнтацій школярів;

2) з'ясувати завдання і функції технологічної освітньої галузі та її вплив на формування ціннісних орієнтацій старшокласників;

3) розробити проєкт програми навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти;

4) підготувати методичні рекомендації вчителям щодо використання педагогічних технологій (майстер-класу, творчої майстерні) для активізації дизайн-діяльності школярів та формування у них ціннісних орієнтацій;

5) розробити приклад творчого навчального проєкту з дизайну.

Практична значущість магістерської роботи полягає у розробленні структури і змісту навчальної програми «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти та підготовці методичних порад учителям технологій щодо застосування педагогічних технологій (майстер-класу, творчої майстерні) для активізації дизайн-діяльності школярів та формування у них ціннісних орієнтацій.

Апробація результатів. Основні положення та результати магістерської роботи доповідалися на XI Міжнародній науково-практичній конференції викладачів та студентів факультету фізики, математики, економіки та інноваційних технологій (тема доповіді: «Сутність дизайн-діяльності та потенційні педагогічні можливості її реалізації в закладах освіти»).

Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг становить 63 сторінки, з них 58 сторінок – основного тексту. робота містить таблиці та рисунки.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність творчої дизайн-діяльності та її педагогічні можливості

Важливе значення для магістерського дослідження має розкриття потенційних можливостей дизайн-діяльності для орієнтації школярів на соціально значущі цінності суспільства. Тому одним із завдань було визначити зміст поняття «дизайн-діяльність», яке представляє собою синтез терміну «дизайн» і родового поняття «діяльність».

Термін «дизайн» нині часто зустрічається на сторінках наукової, науково-публіцистичної та масової літератури, його можна почути в рекламних роликах і побачити на білбордах. Вирази «оригінальний», «цікавий», «класичний» дизайн, сьогодні зайняли постійне місце як у повсякденному, так і професійному мовленні.

В українській мові термін «дизайн» застосовується для позначення достатньо широкого кола суспільних явищ. Якщо скористатися сучасними словниками, то виявимо різні підходи до визначення цього поняття. Так, у словнику української мови І. Білодіда подано таке визначення: «Дизайн (від англ. design – проєкт, креслення) – це вид проєктної міждисциплінарної художньо-технічної діяльності з формування предметного середовища» [47]. Водночас, в філософському енциклопедичному словнику знаходимо: «Дизайн (від англ. design – задум, проєкт, креслення, малюнок) – термін, який позначає різні види проєктної діяльності, що мають на меті формування естетичних і функціональних якостей предметного середовища» [53]. Звідси дизайнер – це художник, планувальник, проєктувальник, винахідлива, мисляча особа з естетичним смаком і ціннісними орієнтаціями.

Крім того, вважаємо за необхідне дати визначення дизайну, запропоновані фахівцями у цій галузі:

1) дизайн – це проєктна діяльність, що ґрунтується на об'єднанні наукових принципів з художніми в проєктному образі та створює ефект, недосяжний при будь-якому іншому проєктуванні. Подібна діяльність може поширюватися на будь-яку зі сфер життєдіяльності [36];

2) дизайн – це інноваційна діяльність не в силу свого проблемного характеру, а в силу постійної новизни завдання, розв'язання якого потребує інтеграції різних видів діяльності [31];

3) дизайн – це процес, що включає в себе проєктування та виготовлення виробу, та спрямований на адаптацію технології до потреб людини і поєднання краси, зручності й функціональності [16].

Розглядаючи різні визначення дизайну, О. Нестеренко наголошує, що досить часто «дизайн» означає діяльність художників в промисловості, ще значно частіше – продукт цієї діяльності (предмет або систему речей), іноді – галузь організації творчої діяльності. В окремих випадках «дизайн» трактується гранично широко і далеко виходить за межі позначення діяльності художника, що розв'язує одне з виробничих завдань [36].

Незважаючи на велику кількість визначень дизайну, практично всі автори посилаються передовсім на визначення, прийняте в 1964 р. на Міжнародному конгресі дизайнерів у Бельгії: «Дизайн – це творча діяльність, метою якої є визначення формальних якостей промислових виробів. Ці якості включають зовнішні риси виробу, але головним чином ті структурні та функціональні взаємозв'язки, які перетворюють виріб в єдине ціле як з погляду споживача, так і з погляду виробника» [11, с. 7].

Це визначення показує, що дизайн є особливою творчою діяльністю, яка відрізняється від традиційних видів діяльності. Сучасний дизайн, володіючи професійною мобільністю й адаптивністю, маючи різноманітні напрями від флористики до педагогічної ергономіки, може і повинен використовуватися закладами освіти для виховання молодого покоління, тому що враховує, в першу чергу, людський фактор. Як зазначає М. Курач, сучасний дизайн із інструменту технічної естетики промислового проєктування, покликано

здійснювати зв'язок між виробництвом і споживанням, переростає в культурно-ціннісний феномен, інтегрований в усі сфери життєдіяльності, що забезпечує ціннісний ресурс культуротворчої поведінки людини, вияв та предметне здійснення суспільного ідеалу, а звідси – створює умови для вільної самореалізації цілісної, творчої особистості [30, с. 85].

Нині поширені різні види дизайну: промисловий дизайн, стайлінг-дизайн, дизайн середовища, графічний дизайн, етнодизайн, веб-дизайн, фіто-дизайн (застосування природних елементів, квітів, рослин), рекламний дизайн, футуро-дизайн (історичний і прогностичний), кітч-дизайн (примітивний), арт-дизайн (штучний, елітний), психо-дизайн та ін.

Побудова процесу навчання з урахуванням особливостей видів дизайну є, на наш погляд, надзвичайно корисним і перспективним для майбутнього. Однак, прилучення здобувачів освіти до різних видів цього мистецтва не вважається прямим завданням освітнього закладу, і в результаті це призводить не лише до звуження інтересів і недостатньо гармонійного розвитку – дефіциту образного мислення, а також негативно позначається і на розвитку творчості учасників освітнього процесу.

Особливість дизайну, як достатньо нової галузі знань полягає в тому, що він дозволяє перевести «з одного боку «абстрактне» на мову «матеріальних» проєктів і конструктивних рішень, а з іншого – дозволяє схоплювати в проєктному рішенні новації і зображення, що не піддаються точному формулюванню з допомогою сценічних мов (наприклад, «прекрасний», «гармонійний», «динамічний», «експресивний» [31, с. 127].

Таким чином, впровадження дизайну в освітній галузі немов би розширює «простір мислення» і коло використовуваних при цьому інструментальних методів. З іншого боку, включення дизайну в галузь освіти зумовлюється передовсім існуванням передумов до подібного «втручання». На сьогоднішній момент подібних передумов небагато, якщо мати на увазі рівень інформованості в сфері дизайну, можливості й необхідності його застосування

в різних галузях життєдіяльності, досвід підготовки педагогів-дизайнерів, відсутність єдиного погляду вчених на цю проблему.

Водночас, в загальній середній освіті представлена група шкільних предметів, які можуть бути об'єднані в єдину систему. Це, передовсім, креслення, малювання та технології. Ідея взаємодії вище перерахованих шкільних предметів в один, є досить привабливою і перспективною. Якщо до вище сказаного додати й те, що «міждисциплінарний, інтегральний характер дизайну і його проєктна спрямованість очевидні, адже в його простір можуть і повинні увійти алгебра і геометрія, музика, графіка і живопис, фізичне вчення про світло, кіно та телебачення» [7, с. 5], то стають очевидними перевагами подібної інтеграції. На думку О. Коберника, «...основні аргументи на користь викладання дизайну в школі потрібно шукати не в тому, що навчаючи його основ, ми готуємо учня до успішної кар'єри або забезпечуємо йому приємне дозвілля, не в тому, що ми готуємо кваліфікованого споживача, хоча і ці аспекти важливі самі по собі, а в тому, що дизайн зміцнює й об'єднує в єдине ціле невербальну освіту, збільшує амплітуду мислення, розкриває творчий потенціал особистості» [25, с. 16].

Свого часу академік М. Воронов кажучи про те, що дизайн – це все ще діяльність, якою мало хто володіє і яка сприймається як прояв артистизму, вважав, що було б ідеальним, якби «всі чоловіки та жінки, діти та підлітки вміли б проєктувати, те чим вони користуються в житті без захаращення і без зайвого клопоту, хлопчики та дівчатка, повинні були б навчитися проєктувати і створювати свої ігри та іграшки, а ставши дорослими, вміти проєктувати свій власний будинок» [цит. за 11, с. 31].

На сьогодні найбільш розвинена проєктна діяльність спостерігається саме в дизайні, а, отже, його прийоми, засоби та закономірності найбільш гармонійно вписуються в проєктну діяльність здобувачів освіти. Своєю чергою дизайн-діяльність «передбачає подовження у часі, інтенсифікацію моменту постановки мети, виростання його до особливого виділеного процесу – проєктування» [30, с. 84].

Виходячи з вищесказаного, можемо стверджувати, що творчий розвиток особистості відбувається не лише під впливом зовнішніх загальнолюдських чинників. Людина активна в зміні навколишнього предметного середовища і в результаті цієї діяльності змінюється сама. Саме дизайн-діяльність є своєрідним способом самовираження та розкриття особистісного потенціалу людини.

Особливий інтерес для нас представляє дослідження відомого вітчизняного психолога, розробника теорії творчості В. Моляко, який розглядає дизайн-діяльність як «форму навчально-пізнавальної активності, що полягає в мотиваційному досягненні свідомо поставленої мети зі створення творчого проєкту, котрий забезпечує єдність і наступність різних сторін процесу навчання і є засобом розвитку особистості суб'єкта навчання» [35, с. 17]. При цьому він підкреслює, що дизайн-діяльність здобувачів освіти виступає як дидактична одиниця процесу навчання [35].

Отже, дизайн-діяльність в закладі освіти нами розглядається, з одного боку, як важливий напрям освітнього процесу, а з іншого – форма навчально-пізнавальної активності, яка виступає мотивом досягнення свідомо поставленої мети при виконанні творчого дизайн-завдання, забезпечує єдність й наступність етапів проєктування та є важливим засобом розвитку творчої особистості здобувача освіти. Таким чином, дизайн-діяльність, будучи навчально-пізнавальною і творчою, здійснюється всередині освітнього процесу, що надає йому якісно нових рис, які проявляються: по-перше, в спрямованості навчання за допомогою проєктування на поетапну реалізацію поставленої мети; по-друге, в розкритті творчого потенціалу, розвитку спеціальних компетентностей здобувачів освіти, логічного й образного мислення, просторової уяви тощо; по-третє, в подоланні фрагментарності змісту освітніх компонентів у програмах навчальних предметів, елективних спецкурсів, гуртків і студій.

Реалізація перерахованих особливостей дизайн-діяльності в освітньому процесі здійснюється через: 1) формування стійкої мотивації до дизайн-діяльності; 2) розвиток структури навчальної дизайн-діяльності, узагальню-

ючих способів і навчальних дій; 3) формування широкого перенесення набутих знань, розв'язання нестандартних завдань і проблемних ситуацій; 4) розвиток ерудиції, світогляду, естетичного смаку тощо; 5) виховання ціннісного ставлення до об'єктів пізнання і навколишньої дійсності.

Звідси, відштовхуючись від розуміння людської діяльності як прояву активності суб'єкта, можна припустити, що суб'єкт-суб'єктні відносини виступають визначальними в пізнавальній, освітній, ціннісно-орієнтаційній, комунікаційній діяльності та синтетичній художній творчості, за допомогою яких культура акумулює знання, формує вміння і навички, створює форми спілкування, художньо-образні моделі дійсності, виробляє цінності. Отже, цінності, будучи визначальним компонентом культури, виступають основним катализатором соціальної мотивації та регулятивним чинником людської діяльності, що реалізуються в ціннісних соціальних і гуманістичних установках людей, мистецтві, художньо-проектній творчості тощо [38].

Зрозуміло, культуру не можна звести лише до цінностей, однак якщо знання й уміння у галузі культури звернені до усього людства, то в цінностях, як і в культурі, їх загальнолюдська значущість відтворюється на рівні специфічного, конкретного, особливого й індивідуального. У цьому сенсі М. Каган зазначав, що «знання й уміння безособові, єдині для всіх людей на земній кулі, натомість ціннісна сфера діяльності особистості переломлює загальнолюдське у соціально-групове, а це останнє – в індивідуальне й унікальне. Адже цінності звернені до переживання, до емоційного сприйняття (не сприйняття), тобто до тих психологічних механізмів, що складають ядро особистісної унікальності» [цит. за 38, с. 139].

Проблему цінностей, таким чином, можна розглядати як проблему відношення суб'єкта (окремої особистості, конкретної групи чи суспільства в цілому) до об'єкта – матеріальних і духовних результатів праці або явищ природи та суспільства. Отже, цінність розуміється як відношення, що пов'язує природне і суспільне, матеріальне й ідеальне. У цій єдності, що утворює

загальний «масив» культури, виявляються особливі модуси культури, що детермінуються як художня й естетична культура [30, с. 86].

1.2. Формування ціннісних орієнтацій школярів у процесі дизайн-діяльності

Педагогічна логіка формування ціннісних орієнтацій полягає в тому, щоб показати як загальні закони краси проявляються в багатогранних сферах трудової діяльності людини та мистецтві [6]. На наше переконання, саме технологічна освітня галузь спрямована на актуалізацію творчої діяльності школярів, закладеної природою, розвиток потреби спілкування з красою і формування здатності безкорисливого її переживання та творення.

Вітчизняний вчений-педагог Ю. Пелех стверджує, що культура органічно включає в себе природу і тому «ростить і живить» людину [42, с. 246]. Подібної позиції дотримується М. Підлісний, розглядаючи людину і природу як дві різні соціокультури, що не можуть існувати окремо і взаємно зумовлюють буття один одного. Кожна з них – плід історичного розвитку. Феномен людської культури представляє собою багатоскладну, багатосарову цілісність, котра виявляється як на рівні культури людства, так і на рівні культури суспільства й окремої людини. Педагогіка безпосередньо і найбільш тісно пов'язана саме з людиною, її формування і розвитком її культури [43].

Формування людської культури це складний процес. «Педагогічна наука виокремлює з неї безліч складових – розумова, естетична, моральна, правова, фізична, екологічна, трудова тощо, розглядаючи поліфункціональну складність людської культури переважно в аспекті її всебічного формування» [60]. Найважливішою стороною педагогічної діяльності для реалізації завдань технологічної освітньої галузі в закладі загальної середньої освіти є естетичне і трудове виховання, цілеспрямоване формування установки на певний рівень естетичної практичної діяльності. Кінцевою метою естетичного та трудового

виховання виступає становлення естетичної і технологічної культури особистості школяра.

Загальновідомо, що з-поміж критеріїв істинності педагогічного знання важливе місце займають естетичні начала. Тільки гарне у виховній діяльності вчителів і поведінці учнів свідчить про соціально цінні навчально-виховні результати. «Там, де педагогічна діяльність і відносини не можуть виявитися в естетично відчутних формах, де відсутня гармонія змісту педагогічного процесу, форм і методів організації шкільного життя, проявляється педагогічне безсилля, що свідчить про хибність відносин учнів і педагогів» [22, с. 124].

Свого часу стародавні мислителі помітили, що естетичні переживання дуже відрізняються від переживань, викликаних щоденними життєвими турботами. Вони несуть в собі інше, більш світлий настрій, як би «очищений» від цих турбот. Воно знаходить вираз у певних переживаннях (захопленні, відразі, співчутті, співчутті, гніві, гуморі тощо) й істотно відрізняється від наукового пізнання, яке передбачає теоретичне осмислення життя.

Як зазначає І. Зязюн, існування людини ніколи не протікає як ізольований та абстрактний процес. Будучи вплетеним у систему відносин самого різного плану і рівня, людина не тільки відчуває на собі комплексний вплив навколишнього світу, а й сама все більш здатна надавати на світ так чи інакше спрямоване вплив. Естетичне виховання через дизайн-діяльність, як ціннісне ставлення до навколишнього світу, певним чином формує і налаштовує всю систему людських відносин, і стає питанням збереження та зміцнення власне людського статусу [22].

Розглядаючи дизайн як вид творчої діяльності з формування естетично виразного предметно-просторового середовища, досліджуючи розвиток естетичної культури особистості, нами з'ясовано, що від характеру та якості ціннісного відношення до навколишнього світу залежить розвиток людської природи, і навіть подальше виживання людини. У цьому контексті М. Рерих зазначав: «Творчості все можна. Воно веде за собою людство. Творчість є

прогресом. Творчість є оволодіння новими можливостями. Інакше кажучи, в творчості виражена краса» [цит. за 38, с. 139].

Естетичне виховання, формування гуманістичних цінностей через дизайн-діяльність бажано розпочинати саме зі шкільних років, адже дитина осягає основи творчості з початкової школи, на уроках «Образотворчого мистецтва», «Технологій», у межах інтегрованого курсу «Художня праця». Навчивши розпізнавати матеріал й уявляти форму в просторі, ознайомившись з кольором і пластичною обробкою матеріалів, учні можуть переходити до власне творчого процесу за методикою, що використовує і розвиває особливі характеристики особистості дитини з прицілом на довготривалий процес. Як приклад можна навести Японію, де дітей із п'ятирічного віку навчають ремісничим і культурним традиціям. Завдяки цьому, вони поступово відчують та відтворюють національні особливості форми, кольору і пластики. Таким чином відбувається збереження генофонду духовно-матеріальної культури і поступовий її розвиток у наступних об'єктах дизайну.

Методи навчання дизайн-діяльності в системі шкільної освіти мають свої особливості. Передовсім, урок дизайну передбачає, що учень одночасно перебуває у ролі дизайнера, аналітика, психолога, технолога, митця. Діти беруть участь в творчому процесі, їхні думки спрямовані на навколишню дійсність та її видозміну, а також створення об'єктів предметного світу відповідно до власних потреб та інтересів на основі цінностей краси, користі і добра. У творчій дизайн-діяльності також активується процес екологічного виховання, тобто громадянської відповідальності за результати діяльності людини та її вплив на природу.

Виділяючи естетичне виховання в дизайн-діяльності як окремий компонент процесу формування потреби в красі праці, ми розглядаємо цей процес як важливий спосіб педагогічного керівництва. Це керівництво неможливо без чітких позицій самого вчителя, бо будь-яка творчість має мати ґрунтовний фундамент, що складається з багажу знань про будову, рух, життя навколишнього світу природи. Звідси, «суть способу педагогічного керівництва

полягає в такому педагогічному впливі на дизайн-діяльність учнів, в результаті якої вона могла б перетворитися в об'єктивну естетичну цінність, стати формою, засобом і необхідною умовою підвищення ефективності зазначеного процесу» [18, с. 50]. Тут концептуальність майбутнього проекту є певним натхненням до результату, від ідеального проекту до кінцевого продукту лежить складний шлях, який треба пройти школяреві з творчим натхненням. Зазначає Є. Антонович, дизайн-концепція – основна образна ідея майбутнього об'єкта, формулювання його змісту як ідейно-тематичної основи проектного задуму дизайнера стосовно конкретних цілей і завдань проекту, що виражає художнє проектне судження про явища більш широкого масштабу, ніж конкретний об'єкт. Дизайн-концепція дає можливість створити цілісну ідеальну модель майбутнього об'єкта й описати його якісні та кількісні характеристики [16].

Створюючи збірний концептуальний образ проекту, дизайнер зазвичай використовує свої знання про цілий ряд об'єктів, наділених подібними типовими особливостями, реалізуючи їх у конкретному зображенні. «Анатомія образу» бере свій початок в «анатомії природи», втілюється в мистецтві не в протокольному вигляді, а з відбором найбільш характерного. Відбираючи характерне з дійсності, використовуючи реальну основу і в потрібній мірі відхиляючись від неї, дизайнер будує пластичні форми. Концепція ж «проектної ідеї» – це розповідь, історія, легенда, в центрі якої знаходиться життя конкретних людей, особливості та потреби якої послужили основою для створення певного проекту. Розповіді про життя конкретних людей, яким адресовано створюваний об'єкт, актуалізує широкий спектр гуманітарних знань (культурологічних, історичних, психологічних, соціологічних та ін.), без яких неможливе існування «проектної ідеї».

Процес формування й обговорення «проектної ідеї» вимагає від учнів не лише навичок роботи з графічним, невербальним матеріалом, а й вербальним – вміння озвучувати власні думки та обговорювати їх з групою дітей і вчителем. Тобто робота над «проектною ідеєю» вимагає від учнів креативного мислення,

яке вчитель повинен цілеспрямовано формувати і розвивати. «Сходження до креативного мислення це інтеграція знань з особистими якостями, вміння самостійно розпорядитися своїми знаннями, здатності бачити речі в новому і незвичному світлі та знаходити унікальні розв'язки проблем. А для цього майбутньому дизайнеру важливо бачити проблеми» [3, с. 105]. Таким чином, відбувається процес естетичного виховання, формування цінностей через дизайн-діяльність, де найважливішою стороною педагогічного процесу на уроках образотворчого мистецтва та технологій є естетичне та духовне виховання.

Кожна людина хоч б раз у житті займалася дизайн-діяльністю, наприклад при створенні домашнього затишку. У творчій діяльності майбутнього дизайнера філософські, естетичні знання, переплетені з практичними діями, знаходять своє втілення через діяльність в кінцевому продукті – дизайн-проекті. Дизайн об'єднує в єдине ціле основоположні інструментарії сегментів мистецтва хоча б тому, що роз'єднані прийоми художньої творчості мають суб'єктивну оцінку. Це відбувається через відсутність критеріїв краси: кожному суб'єкту подобається щось своє. Поняття прекрасного – поняття необ'єктивне. Натомість дизайн діє за законами композиції, враховує закони практичної психології і приносить утилітарну користь. Таким чином, завдяки впровадженню дизайн-діяльності в освітній галузі «Технології» у школярів формується естетична культура, виховуються загальнокультурні цінності, вони отримують досвід створення образу майбутнього об'єкту художнього проектування, оволодівають методами навчальної, дослідницької та художньо-проектної діяльності, технологіями розв'язування творчих завдань, способами моделювання, конструювання та естетичного оформлення виробів.

1.3. Завдання і функції технологічної освітньої галузі та дизайн-діяльність старшокласників

Технологічна освітня галузь викликає у суспільстві та педагогічній громадській думці певні суперечності. Державний стандарт профільної середньої освіти, ухвалений в 2024 р. звертає увагу на необхідність оновлення технологічної освітньої галузі [14]. З іншого боку, «зменшення кількості годин на технологічну освітню галузь у Базовому навчальному плані закладів загальної середньої освіти (нагадаємо: 2 години в тиждень – у 5 – 6 класах, 1 година – у 7 – 9 класах, по 1 годині – в 10 – 11 і по 0,5 години в 12 класі) унеможливорює залишити традиційним зміст шкільного предмету «Технології». Слушно зауважити, що оновлення технологічної освітньої галузі зумовлене не лише зменшенням годин, а й багатьма іншими чинниками» [41, с. 445].

У ХХ столітті сформувалися різні системи навчання технологій (трудового навчання), кожна з яких мала свої особливості, завдання та підходи. Їх розвиток відображав зміни в економіці, індустріалізації, технологічному прогресі та потребах суспільства. Тезисно розкриємо основні аспекти систем трудового навчання, що склалися в цей період:

1. *Система ручної праці.* Характеристика: Основа цієї системи — навчання через виконання ручних робіт, що допомагало учням засвоювати основні трудові навички. Завдання: Формування у школярів базових практичних умінь і загальної культури праці. Методи: Виконання нескладних виробничих завдань, вивчення інструментів і простих механізмів. Учні навчалися працювати з матеріалами (дерево, метал), виготовляти прості речі. Обмеження: Ця система орієнтувалася на розвиток базових навичок, але не враховувала потреби в розвитку творчого підходу чи новаторства.

2. *Проектно-технологічна система.* Характеристика: Виникла як відповідь на потребу залучити учнів до проектно-діяльності та розвинути їхні організаторські здібності. Завдання: Навчання через проекти, де учні мали можливість обирати проекти на власний розсуд і здійснювати їх від початку до

кінця. Методи: Робота над проектами з акцентом на практичне застосування знань, пошук творчих рішень. Учні вчилися планувати, розподіляти завдання, оцінювати результати своєї праці. Переваги: Система сприяла розвитку відповідальності, навичок самостійної роботи та творчого мислення. Недоліки: Реалізація цієї системи потребувала від вчителів нових підходів та часу, що інколи ускладнювало її застосування.

3. *Політехнічна система.* Характеристика: Ця система була спрямована на ознайомлення учнів із різними видами виробничих процесів та технологій. Завдання: Забезпечення учнів знаннями з різних галузей науки і техніки, формування в них розуміння про основи виробничої діяльності. Методи: Теоретичні заняття комбінувалися з практичними роботами. Учні вивчали основи механіки, електротехніки, хімії, отримували початкові знання про роботу з машинами та механізмами. Переваги: Розвивала широку технічну грамотність, готувала учнів до вибору майбутньої професії. Недоліки: Орієнтувалася переважно на теоретичні знання й не завжди забезпечувала достатній рівень практичної підготовки.

4. *Система виробничого навчання.* Характеристика: Заснована на включенні учнів у справжню виробничу діяльність для набуття реальних трудових навичок. Завдання: Підготовка до конкретних виробничих спеціальностей і потреб економіки. Методи: Учні працювали на виробництві, у майстернях чи в лабораторіях. Основний акцент був на вмінні виконувати конкретні професійні завдання. Переваги: Забезпечувала високий рівень практичних навичок, готувала до роботи на виробництві. Недоліки: Обмежувала вибір учнів у різноманітності знань і навичок, зосереджуючи їхню увагу на конкретних видах праці.

5. *Комп'ютерно-орієнтована система.* Характеристика: Почала розвиватися наприкінці ХХ століття під впливом інформаційних технологій. Завдання: Ознайомити учнів з основами роботи на комп'ютерах, розвинути інформаційну грамотність і навички користування сучасними технологіями. Методи: Використання комп'ютерів і програмного забезпечення для навчання

різних аспектів трудової діяльності: від створення проектів до моделювання виробничих процесів. Переваги: Готує учнів до умов сучасного цифрового суспільства, розвивала їхню технологічну обізнаність. Недоліки: Не охоплює традиційних ручних навичок і відволікала увагу від класичних видів праці.

6. *Інтегрована система*. Характеристика: Спрямована на об'єднання різних підходів, поєднуючи елементи всіх систем для розвитку всебічної особистості учня. Завдання: Збалансовано розвивати теоретичні знання, практичні навички й творчі здібності учнів. Методи: Комбіноване навчання з використанням проектів, політехнічних знань, роботи з комп'ютерами та реальними виробничими завданнями. Переваги: Гармонійно поєднує практику й теорію, сприяє розвитку широкого кола навичок. Недоліки: Вимагає серйозних ресурсів, від викладачів — гнучкості та високої підготовки.

Отже, упродовж ХХ ст. системи трудового навчання пройшли шлях від простих, зосереджених на базових навичках, до комплексних інтегрованих моделей. Вони все більше орієнтувалися на розвиток творчості та підготовку до швидкозмінних умов сучасного життя, включаючи знання технологій і навички, які сприяють гнучкому, критичному мисленню.

Наведений аналіз систем, до яких належить технологічна освітня галузь, потребує переорієнтацію трудової підготовки учнівської молоді. Зокрема, «прищеплювати повагу до праці як життєвої потреби людини залишається важливим завданням в будь-яких умовах. Але мабуть марно переконувати будь-кого, що тільки за декілька уроків фізкультури на тиждень можна забезпечити суттєві зрушення у фізичному розвитку учня. Так само і сформувані позитивне ставлення до праці тільки на уроках технологій. Мабуть важливіше інше – щоденна праця в тій сфері, яка відповідає захопленням та інтересам учнів та ґрунтується на певних їхніх здібностях» [41, с. 447].

Окреслені обставини вказують на наявність кризової ситуації – існуючий стан навчання технологій потребує докорінної зміни і суттєвого оновлення. Назріли незворотні підстави інакшим чином зорієнтувати зміст трудової підготовки учнів і зробити виважений вибір цього змісту. Але важливо при

цьому не помилитися, бо вже помітнішими стають пропозиції замінити матеріальну працю школярів інформаційними комп'ютерними технологіями. Проте не слід забувати, що таке захоплення призведе до того, що для дітей віком 10 – 15 років реальний світ продуктивної діяльності заміниться екранним, віртуальним. А це закономірно призведе до формування у них спотворених уявлень про навколишню дійсність [26, с. 36].

Сьогодні постала нагальна необхідність створити принципово новий навчальний предмет спрямовування для 5 – 9 класів загальноосвітньої школи. Така пропозиція ґрунтується на наступному. Загальновідомо, що кожна освітня галузь є відображенням певної сфери науки. У будь-якому разі основою освітньої галузі «Технології» є технічні науки.

У зв'язку з цим, змістове наповнення галузі повинно бути спрямоване «на формування уявлень та знань саме про технічну діяльність людини, яка в сучасних умовах пронизує весь її життєвий простір: побут, розваги, навчання, сферу виробництва, управління та ін. Вона визначає місце людини в природі і суспільстві, рамки його втручання в природні процеси. Техніка як загальнокультурна парадигма, забезпечує єдність матеріальної і духовної культури, взаємозв'язок усіх видів культури (трудової, правової, моральної, художньої та ін.), а також зумовлює необхідність виділення універсальної культури, що зв'язує суспільство з середини» [13].

Згідно з діючим Державним стандартом профільної середньої освіти, метою технологічної освітньої галузі є «визначення здобувачами освіти власних освітньо-професійних цілей, проектування шляхів реалізації особистісного потенціалу, розвиток критичного та технічного мислення, готовності до зміни довкілля без заподіяння йому шкоди засобами сучасних технологій, здатності до підприємливості та інноваційної діяльності, партнерської взаємодії, використання техніки і технологій для задоволення власних потреб, культурного та національного самовираження, трудової діяльності на ринку праці, посилення обороноздатності України [14].

Відтак, новий зміст навчання технологій в закладі загальної середньої освіти повинен забезпечити формування таких важливих **якостей і навичок у сучасних учнів**, як:

1. *Творчі здібності та інноваційне мислення.* Сучасне трудове навчання має не тільки навчати технічним навичкам, але й стимулювати творчу діяльність учнів, що допоможе їм знаходити нестандартні рішення і підходи до завдань.

3. *Практичні навички та технічну грамотність.* Учні повинні опанувати основні знання й навички роботи з матеріалами, інструментами, обладнанням, а також вміти користуватися сучасними технологіями та інструментами для виконання завдань.

3. *Критичне мислення та навички розв'язання проблем.* Трудове навчання має допомагати учням аналізувати ситуації, приймати обґрунтовані рішення, самостійно виявляти й вирішувати проблеми, які виникають під час роботи.

4. *Підприємливість та економічну грамотність.* Учні важливо розуміти основи економіки, планування ресурсів, управління часом і ефективністю, що стане в нагоді у майбутньому професійному житті.

5. *Робота в команді та комунікативні навички.* Здатність ефективно працювати в групі, розподіляти обов'язки, досягати спільної мети, обговорювати ідеї, надавати та приймати зворотний зв'язок є важливими навичками для трудового навчання.

6. *Самостійність і відповідальність.* Новий підхід до трудового навчання передбачає розвиток в учнів навичок самоорганізації, самостійності у прийнятті рішень, відповідальності за результати своєї роботи.

7. *Екологічну свідомість.* Школа має виховувати у дітей бережливе ставлення до ресурсів, розуміння важливості екологічно чистих технологій, раціонального використання матеріалів та мінімізації відходів.

8. *Інформаційну та цифрову грамотність.* Уміння працювати з комп'ютерними програмами, цифровими інструментами, технологіями 3D-

друку та моделювання, а також основами програмування та робототехніки стає важливим елементом трудового навчання.

Таким чином, новий зміст трудового навчання має бути інтегрованим і багатокомпонентним. Він не тільки формує практичні навички, але й розвиває комплекс компетенцій, які допомагають учням стати успішними в сучасному світі, адаптуватися до нових професійних викликів і знайти своє місце в технологічно розвиненому суспільстві.

Технологічна освітня галузь виконує низку важливих **функцій**, спрямованих на всебічний розвиток учнів і підготовку їх до життя в сучасному суспільстві, де технології відіграють ключову роль. Основні функції технологічної освітньої галузі такі:

1. *Освітня функція.* Забезпечення учнів знаннями про основи технологій, принципи роботи з матеріалами та інструментами, методи обробки й використання ресурсів. Навчання охоплює теоретичні знання та практичні навички, необхідні для опанування основ сучасної технологічної культури.

2. *Розвивальна функція.* Спрямована на розвиток інтелектуальних, творчих і практичних здібностей учнів. Учні вчаться розв'язувати завдання, що вимагають застосування креативного підходу, просторового мислення, вміння проєктувати та конструювати, що розвиває їхні когнітивні та психомоторні навички.

3. *Виховна функція.* Формує у школярів ціннісне ставлення до праці, відповідальність, дисциплінованість, точність, бережливість. Виховна функція також сприяє розвитку екологічної свідомості, етичного підходу до використання ресурсів, поваги до праці інших людей.

4. *Соціалізаційна функція.* Готує учнів до соціальної взаємодії в трудовій діяльності, розвиває навички роботи в команді, сприяє комунікації, формує здатність до співпраці та взаємодопомоги. Завдяки цьому учні краще адаптуються до роботи у колективі й розвитку соціальної компетентності.

5. *Профорієнтаційна функція.* Ознайомлює учнів із різними професіями в галузі технологій, сприяє формуванню їхніх професійних інтересів і

схильностей, що допомагає у виборі майбутньої професії. Учні мають можливість випробувати себе в різних видах трудової діяльності й зрозуміти свої професійні уподобання.

6. *Інтеграційна функція.* Поєднує знання з різних предметів (фізики, хімії, математики, інформатики) для розв'язання практичних завдань, створення проєктів і технологічних виробів. Це допомагає учням усвідомити міждисциплінарні зв'язки й бачити практичне застосування знань у реальному житті.

7. *Інноваційна функція.* Розвиває вміння застосовувати сучасні технології та новітні інструменти, підготовлює учнів до роботи в умовах швидкої технологічної зміни. Завдяки цьому учні отримують навички користування комп'ютерними програмами, засобами автоматизації та діджиталізації, що є важливими в сучасному світі.

8. *Екологічна функція.* Виховує відповідальне ставлення до використання ресурсів, формує розуміння екологічних проблем та шляхів їх вирішення, популяризує принципи сталого розвитку й екологічно чистих технологій.

Ці функції технологічної освітньої галузі дозволяють забезпечити комплексний розвиток учнів, підготувати їх до сучасного життя, допомагають адаптуватися до технологічно орієнтованого суспільства й усвідомити важливість праці в житті людини.

Згідно зі змістом нового Державного стандарту профільної середньої освіти, на уроках технологій в **старшій школі** здійснюється:

- ознайомлення із закономірностями проєктної, техніко-технологічної та побутової діяльності, спираючись на знання з основ наук на рівні загально виробничих закономірностей;
- всебічне ознайомлення з професією, що відповідає індивідуальним можливостям учня;
- залучення учнів до раціоналізаторства та винахідництва на базі змісту проєктно-технологічної підготовки;

- формування в учнів здатності мобілізувати свої потенційні творчі . можливості в різних видах діяльності [14].

Наведені функції освітньої галузі трансформуються в такі **загально-освітні завдання:**

- 1) здійснення трудового виховання;
- 2) забезпечення політехнічної освіти;
- 3) створення умов для професійної орієнтації;
- 4) формування творчого ставлення до праці;
- 5) забезпечення умов для продуктивної праці.

Зазначені завдання є загальношкільними, оскільки до їх реалізації причетні всі інші освітні галузі. Саме через ці завдання проявляється загально-освітня сутність технологічної освітньої галузі.

Розв'язання загальноосвітніх завдань технологічної освітньої галузі зумовлює необхідність здобуття учнями відповідної системи знань, умінь і навичок, способів творчої діяльності. Основою для їх формування є відповідне змістове наповнення галузі. Структурування змістового наповнення технологічної освітньої галузі відбувається на основі таких **змістових ліній:**

- 1) політехнічна орієнтація;
- 2) технічні основи виробничої діяльності;
- 3) трудова компетентність;
- 4) графічна культура;
- 5) інформаційна культура;
- 6) технологія творчості.

Усі змістові лінії є наскрізними для реалізації змісту галузі в основній і старшій школі, однак докладніше зупинимося на останній з них – технології творчості, яка лежить в основі дизайн-діяльності.

Змістова лінія	Зміст освіти	Вимоги до освітньої підготовки
Основна школа		
Технологія творчості	Творчий пошук та його складові елементи. Досконалість виробу. Конструювання та моделювання як складові творчого процесу. Аналог і його місце у творчому процесі. Творчий процес від задуму до реалізації дослідного зразка.	Знання про ознаки та характеристику досконалості виробу. Розуміння законів і принципів конструювання та моделювання. Уміння здійснювати творчий аналіз і оцінку досконалості технічних об'єктів і процесів. Уміння порівнювати варіанти конструкцій технічних об'єктів. Уміння здійснювати конструювання та моделювання за графічним зображенням чи технічними умовами.
Старша школа		
Технологія творчості	Раціоналізаторство і винахідництво як прояви творчості. Творчий аналіз та оптимізація санкцій і властивостей технічних об'єктів та процесів. Прототип і його місце у творчому процесі. Правові основи захисту авторських прав винахідника	Уміння виявляти відповідність конструкції чи процесу технічним умовам. Уміння знаходити протиріччя між існуючими характеристиками технічного об'єкта чи процесу та вимоги до його вдосконалення. Уміння здійснювати конструювання за технічними умовами. Уміння здійснювати макетування об'єкта.

Державний стандарт профільної середньої освіти (технологічна освітня галузь) визначає низку пріоритетних загальних положень нової концепції технологічної освіти, яка здійснюватиметься у закладах загальної середньої освіти:

1. Головним призначенням трудової підготовки є формування в учнів готовності до творчої продуктивної праці як процесу створення матеріальних та духовних благ.

2. Трудова підготовка здійснюється впродовж усього періоду навчання учнів у школі.
3. Трудова підготовка ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, інтеграції, диференціації та індивідуалізації.
4. Трудова підготовка є загальношкільним завданням, а тому здійснюється спільними зусиллями всього педагогічного колективу в процесі вивчення предметів з основ наук, на уроках технологій, в умовах позакласної та позашкільної роботи, що становлять елементи системи трудової підготовки.
5. Оскільки згідно з потребами сфери виробництва і надання послуг більшість випускників загальноосвітньої школи оволодіває робітничими професіями та приступає до роботи, особливого значення надається навчанню технологій, яке характеризується винятковими можливостями для психологічної, моральної і практичної підготовки учнів до продуктивної праці [14].

Отже, шкільний навчальний предмет «Технології» в старших класах, як центральна й завершальна ланка трудової підготовки учнівської молоді, – це дидактичне обґрунтована система теоретичного та практичного ознайомлення учнів з основами сучасного виробництва. «Технології» як обов'язковий шкільний предмет сприяє повноцінному оволодінню взаємозв'язаними способами пізнання і перетворення навколишнього світу, різнобічному розвитку учнів, а тому є обов'язковим компонентом у змісті освіти. Перебудова цього предмету передбачає: 1) посилення його творчої спрямованості; 2) підвищення науково-технічного рівня; 3) урахування соціально-економічних, статевих, вікових та психофізіологічних відмінностей учнів залучення; 4) використання нових цифрових технологій.

Базовий зміст «Технологій» на 50 – 60% визначається відповідно до особливостей становлення і професійного самовизначення школярів та регулюється дидактичними принципами. Крім згаданого ядра, в предмет «Технології» входить також додатковий навчальний матеріал, більш складний

та урізноманітнений і має забезпечити соціально необхідний для кожного школяра обсяг і рівень знань, умінь та навичок. Цей матеріал оформляється в навчальній програмі як варіативна, необов'язкова її частина [26].

Пріоритетного значення у навчанні технологій набуває використання досвіду виробництва художніх ремесел і народних промислів, залучення учнів до дизайн-проектування, ручної художньої праці, вивчення різних видів декоративно-ужиткового мистецтва. На цій основі у школярів формується креативність, розвивається національна самосвідомість, і як результат – відроджуються і розвиваються художньо-трудова традиції українського народу.

Із наведеного матеріалу видно, що «Технології» як шкільний навчальний предмет несе важливе загальноосвітнє навантаження. Завдання школи, вчителів, батьків та учнів полягають в тому, щоб його реалізувати, тоді всі, навіть ті, хто ставиться до навчання технологій недоброзичливо, визнають важливість його значення для творчого розвитку особистості, тоді цей предмет займе належне місце у системі загальної середньої освіти.

Розділ 2

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ТВОРЧОЇ ДИЗАЙН-ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Розробка програми варіативного навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів та методичних рекомендацій щодо організації занять

Як наголошують О. Коберник і А. Терещук, організація проектно-технологічної діяльності старшокласників вимагає спеціального відбору змісту, який має особистісно орієнтовану спрямованість, забезпечує розвиток спеціальних компетентностей та виховання значущих якостей особистості. З іншого боку, історія педагогіки свідчить, що при вирішенні питання про визначення змісту навчання допускалося і допускається чимало помилок, які незадовільно позначаються на його якості. Часто зміст освіти відстає від сучасного стану науки, а інколи виявляється переобтяженим чи спотворює характер навчання як чинника розвитку та формування особистості. Тому в педагогіці важливе місце займає проблема розробки теоретичних засад, які визначають зміст освіти загалом та окремих навчальних предметів зокрема [26].

Розробка наукових засад змісту освіти здійснюється з урахуванням системи основних наукових *вимог*, які цілком застосовувані до проектування змісту навчання школярів дизайн-діяльності. Отже, цей зміст має: 1) на всіх стадіях бути спрямованим на реалізацію головної мети – формування творчої особистості школяра; 2) будуватися на наукових засадах; 3) відповідати логіці та системі, властивих тій чи іншій галузі наукових знань; 4) ґрунтуватися на основі взаємозв'язку між окремими навчальними предметами; 5) відображати зв'язок теорії з практикою; 6) відповідати віковим і психофізіологічним можливостям учнів. До вище зазначеного слід додати ще декілька вимог: 7) сприяти підвищенню загальнокультурного рівня трудової підготовки;

8) здійснюватися на культурно-гуманістичній основі; 9) відповідати сучасним вимогам дидактичного характеру тощо [39, с. 171].

Проектування змісту навчання технологій слід здійснювати з дотриманням низки *дидактичних принципів*, з-поміж яких провідними є такі:

1) *науковості* – передбачає наукове обґрунтування кількості й якості змісту навчання;

2) *цілісності* – забезпечує розробку змісту на основі міжпредметних інтегративних зв'язків;

3) *відкритості* – передбачає безпосереднє використання у змісті навчання знань з різних наукових галузей;

4) *актуальності* – забезпечує задоволення інтересів і потреб суспільства, держави та кожної особистості; формування почуття національної ідентичності;

5) *свободи вибору* – пов'язаний з конгруентністю змісту з творчої дизайн-діяльністю й особистісними запитами школяра;

6) *генералізації знань* – забезпечує оновлення змісту навчання відповідно до сучасних вимог, яке уможливорює формування національної самосвідомості шляхом вивчення вітчизняної культури, дизайну, декоративно-ужиткового мистецтва, краєзнавства тощо;

7) *логічності* – пов'язує навчальну інформацію різних шкільних предметів зі змістом навчання основ дизайну.

Безсумнівно, не можна оминати увагою й інші принципи: 1) внутрішньої єдності і цілісності змісту; 2) взаємної урівноваженості, пропорційності та гармонії складників змісту; 3) єдності частин і цілого; 4) достатності змісту, що забезпечує досягнення поставлених цілей; 5) наступності і послідовності; 6) інтегративності як зв'язку з іншими шкільними предметами та ін.

На основі системи наукових вимог і вище зазначених дидактичних принципів нами відібраний і структурований зміст, який поданий у вигляді програми варіативного навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти.

**Програма варіативного навчального модуля «Основи дизайну»
для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти**

Актуальність програми. Сучасний рівень розвитку виробництва, техніки неможливі без художнього проектування, що забезпечує не лише високу технологічність, міцність конструкції, а й естетичний вигляд предмета або виробу.

Загально визнано, що дизайн – це органічна єдність користі і краси, функції та форми. Він багато в чому визначає зовнішній і внутрішній вигляд міст, будівель, транспорту, технічних виробів і конструкцій, реклами, меблів і різних побутових предметів. Сенс дизайну полягає в комплексному, системному підході до кожної окремої речі з погляду краси та функціональності.

Надаючи певні функціональні й естетичні властивості речей та інтер'єрів, дизайнер формує людину, яка буде користуватися цими речами і жити в цьому середовищі. Звідси виникає важлива виховна функція дизайну, його соціально-культурна і соціально-політична роль в житті суспільства.

Програма «Основи дизайну» актуальна, бо старшокласники вивчатимуть способи розробки і зміни форм виробів, набуватимуть досвіду прояву творчої думки у реалізованому виробі чи послугі. Програма дозволяє сформуванню естетичну культуру школяра – сукупність знань про її збереженні, передачі, перетворення і використанні в науці, виробництві, архітектурі та інших сферах життя суспільства.

Актуальність програми стає очевидною при зверненні до таких аспектів життя:

– формування сучасної культури (нові підходи в організації середовища, зміна архітектурного вигляду міст, громадських споруд і житлових інтер'єрів, місць дозвілля та відпочинку), а звідси – ціннісних орієнтацій старшокласників;

– поява нових культурних потреб в підлітковому середовищі, спрямованих на вирішення актуальних для учнівської молоді проблем самовизначення;

- підтримка художньо і технологічно обдарованих школярів;
- оформлення нових сфер матеріального виробництва і сучасних технологій, нових актуальних професій (дизайнер, декоратор, культуролог, проєктувальник освітніх, музейних і виставкових просторів, культурних акцій і подій та ін.).

Загальновідомо, що дизайн, як один з головних напрямів проєктної культури, став у всіх передових країнах в останні десятиліття найважливішим чинником формування предметно-просторового середовища в цілому й усіх його складових. Існуюча в даний час система уроків технологій, диференційованих за стандартами навчального плану, не завжди в повній мірі сприяє формуванню потреби дитини в творчому самовираженні і подальшому, свідомо регульованому самовизначенні. Важливо підвищити рівень узагальненості уявлень школяра про самого себе і про мистецтво дизайну, створити оптимальні умови для взаємозв'язку цих важливих характерологічних чеснот особистості молодої людини.

Основною метою варіативного модуля «Основи дизайну» є формування в учнів 10 – 11 класів ціннісних орієнтацій й особливого стилю мислення, для якого характерно розуміння дизайнерського проєктування як творчого процесу, спрямованого на перетворення навколишнього предметного або просторового середовища, розуміння основних критеріїв гармонійної речі, почуття стилю, естетичне ставлення до матеріального світу, тобто формування дизайнерського мислення. Таким чином, учні вчать цілеспрямовано вести дослідження доступних їм проблем, у них розвивається уява і мислення, здатність організовувати та планувати свої дії, втілювати, представляти й захищати їх результати. Причому акцент робиться на використання творчого потенціалу дизайну для різнобічного розвитку школяра.

Цей курс не претендує, на повне охоплення проблематики дизайну, пов'язаний з розв'язанням таких навчально-виховних **завдань**:

1. Виділити універсальну галузь – дизайн, яка передбачає новий спосіб формування та інтеграції традиційних шкільних предметів «Технології» та

«Мистецтво» і дає уявлення про сучасне мистецтво й технології в матеріальній культурі;

2. Орієнтувати підлітків в сфері зайнятості і ринку праці, де представлені нові спеціальності та професії (дизайнер, декоратор, архітектор, художник-проектувальник виставкових просторів, експозицій і масових видовищ);

3. Ознайомити з історією виникнення та розвитку дизайну за кордоном і в Україні.

4. Ознайомити з основними методами й етапами та стадіями художнього проектування.

5. Підвищити графічну грамотність учнів, сприяти формуванню у них технічного мислення і просторових уявлень, творчої уяви, естетичного сприйняття і смаку, художньо-конструкторських здібностей.

6. Сформувати певні вміння і навички в художньому проектуванні (складання начерків, ескізів, клаузур, креслень-проектів, макетування, моделювання тощо).

Новизна змісту варіативного модуля «Основи дизайну» полягає в тому, що його провідна ідея – це формування у школярів ціннісних орієнтацій та особливого стилю дизайнерського мислення, для якого характерно розуміння основних критеріїв гармонійної речі, почуття стилю, естетичне ставлення до навколишнього матеріального світу.

Програма «Основи дизайну» є орієнтиром для вибору варіативної складової змісту при складанні програми за вибором у межах шкільного навчального предмету «Технології».

Основні принципи побудови програми. Програма побудована таким чином, щоб у школярів склалися уявлення про специфіку дизайну і його ролі в житті, про джерела розвитку мистецтва та технологій, про творчої художньо-проектної діяльності, спрямованої на перетворення навколишнього світу речей, продуктів технічного виробництва, природного середовища тощо. Особливістю курсу є проникнення в суть предмета, його початкову важливість, виховання здатності бачити в природі прекрасне та переносити його в свою творчість.

Іншими словами, розвиток здатності створювати предмети, інтер'єр, відповідні конкретній людині, певному предметному середовищу.

Головна концепція програми будувалася на ідеї створення особливої, «вікової» спорідненого для школяра середовища, яке проектувалося і постійно змінювалося за допомогою спільної діяльності вчителя та учнів.

У процесі розробки програми нами дотримувалися такі **основні принципи**:

– співробітництво і співтворчість: створення на уроках технологій атмосфери рівності «партнерів» по спілкуванню, психолого-педагогічна підтримка вчителем унікальності кожної дитини в його творчому самовираженні; послідовне розширення меж співтворчості спілкування до рівня художньо-естетичних узагальнень;

– організація уроку як «емоційного сценарію» на основі «дії – події», здатного викликати своєрідну «трилогію»: діти – педагог – автор художнього твору;

– активізація співпереживання, стимулювання емпатії, що зумовлює рефлексію уявлень дитини про себе та мистецтво дизайну.

Мотивація пізнавальної активності учнів ініціюється через практичну спрямованість використання отриманих знань, умінь і навичок. При підборі та складанні навчальних завдань важливо стежити за тим, щоб їх зміст моделював елементи професійної діяльності дизайнера, а графічні роботи були прототипами реально існуючих об'єктів. У процесі навчання необхідно здійснення міжпредметних зв'язків з кресленням, математикою, образотворчим мистецтвом, інформатикою та іншими дисциплінами.

Форми і методи навчання

У процесі вивчення курсу передбачається використання активних форм і методів навчання: індивідуальна, парна, групова, колективна, робота над проєктами, їх захист, презентація проєктів і виробів, виготовлених у матеріалі. При цьому учні отримують досвід самостійної творчої діяльності, у них

розвиваються комунікативні, соціальні, літературно-лінгвістичні, технологічні вміння.

Учні повинні навчитися й набути вміння розчленовувати єдиний творчий процес на низку послідовних стадій: збір матеріалу, накопичення інформації, вивчення аналогів, пошук ідей і задуму, розробка завдання тощо. Активний ескізний пошук повинен завершитися перекладом ескізу в оригінал, що ставить додаткові вимоги до оволодіння графічним і технічною майстерністю, витонченим почуттям міри і комплексної єдності.

Навчальні завдання формують в учнів необхідні початкові навички дизайн-діяльності та виховують ціннісні орієнтації і самостійність творчого мислення. Для виконання завдань, поставлених перед варіативним навчальним модулем «Основи дизайну», необхідно основну частину навчального часу виділити на вправляння у художніх техніках і самостійну дизайн-діяльність, застосовуючи з боку вчителя лише режим консультування. Поряд із репродуктивним методом, який використовується на перших щаблях оволодіння знаннями, слід застосовувати такі методи, як частково-пошуковий і метод проєктів. Навчальний предмет «Основи дизайну» слід розглядати як засіб розвитку особистості та спосіб пізнання навколишнього світу. Тому доцільно відведений час для творчих робіт використовувати на навчання дітей художньо-проєктної діяльності, розвиваючи їхню пізнавальну активність. Важливо в навчанні використовувати наявний суб'єктивний досвід школярів, отриманий на інших уроках у базовій школі (5 – 9 класи) з таких предметів, як: технології, математика, образотворче мистецтво, креслення та ін. Наведені приклади необхідно брати з життя, наближаючи цей курс до практики, тим самим, показуючи взаємозв'язок між існуючими в природі явищами та набутими знаннями.

Форми навчання:

– уникнення імперативного підходу, тобто інформативного способу передачі знань у процесі навчання, звернення до мотивуючого навчання, яке ґрунтується на спільній діяльності педагога й учнів;

- сценарії уроків розташовуються за схемою: відчуття – усвідомити – виявити своє ставлення;
- активний творчий пошук (педагога й учнів) – основа процесу навчання на уроках;
- форми уроку: бесіда-діалог, колективні форми творчої роботи (розвиток «колективних емоцій»), поєднання колективної й індивідуальної роботи;
- комплексне використання різних видів мистецтва (музики, літератури, живопису та ін.), досягнень науки, техніки та технологій.

Методи навчання: емоційно-художнє «занурення»; художньо-творче та образне моделювання; активізація уяви і творчого мислення; порівняння і зіставлення; імпровізація; суб'єктивна трансформація (довільне видозміна тих чи інших засобів художньої виразності та подальше зіставлення їх із задумом); дедуктивно-індуктивний сприйняття навчального художньо-проектного матеріалу (від загального до конкретного і від часткового до загального) й ін.

Поряд із традиційними методами (пояснювально-ілюстративним, репродуктивним, частково-пошуковим) необхідно застосовувати метод проєктів, під яким вченим М. Курачем розуміється гнучка модель організації освітнього процесу, зорієнтована на самореалізацію особистості шляхом розвитку її інтелектуальних і фізичних можливостей, вольових якостей та творчих здібностей, в процесі створення під контролем вчителя нових товарів і послуг, що володіють суб'єктивною й об'єктивною новизною і мають практичну значимість [30]. Серед засобів особливо виділяється проєктно-технологічна діяльність, у процесі якої під керівництвом вчителя створюються матеріальні і духовні цінності. Учні самі добувають потрібні для проєкту відомості, учитель виступає при цьому в ролі консультанта, помічника, який керує творчою діяльністю, але робить це ненав'язливо.

Саме в проєктно-технологічній діяльності втілюється в реальність ідея розвиваючого навчання: учень – рівноправний учасник спільної діяльності з учителем. «Учень вчиться аналізувати кожен крок свого учіння, визначає свої недоліки, шукає причини виниклих труднощів, знаходить шляхи виправлення

помилки. Учитель надає йому право вибору способів діяльності, висування припущень, гіпотез, участі в колективному обговоренні різного погляду» [17, с. 114].

Програмою рекомендується проводити бесіди про витoki дизайну, сучасні матеріали, роботу з літературою, підбір ілюстрацій, оформлення тематичних альбомів, зустрічі з архітекторами-дизайнерами, бесіди про перспективи забудови міста, проведення конкурсів, виставок, роботу над естетизацією предметного середовища школи. Ці знання є основою для подальших формоутворень, творчих розробок, робіт над різними творчими проєктами. Важливо, щоб творчий процес мав конкретне завершення, яке полягає в тому, що ескізи після обговорення і затвердження виконувалися в масштабі з урахуванням всіх зауважень під час обговорення. Всі роботи учнів повинні бути представлені на звітній виставці на підсумковому занятті.

Програма надає вчителю широкі можливості для вибору форм і методів в роботі зі школярами. З цією метою в кожному розділі визначено щорічний перелік творчих робіт: 1) тренувальні вправи (не менше 12); 2) сюжетні (не менше 8); 3) декоративні (не менше 9).

Місце предмета в базисному навчальному плані. Програма навчального модуля «Основи дизайну» розрахована на 70 навчальних годин і може бути запропонована для вивчення впродовж двох років: у 10 – 11 класах по 35 години, тобто 1 урок в тиждень або спарений урок (2 год.) через тиждень.

Підґрунтям для вивчення варіативного навчального модуля «Основи дизайну» є малюнок і композиція. Навички, отримані на уроках образотворчого мистецтва, креслення, технологій в 5 – 9 класах, допомагають в подальшому пов'язати їх з проєктним методом розробки основних елементів дизайну. Величезну роль при виконанні творчого завдання відіграє те, наскільки послідовно й усебічно ведеться ця робота.

Критерії та методи оцінювання результатів реалізації технологічного задуму в даній освітній програмі.

У програмі пропонуються такі критерії розвитку інформаційно-графічної культури учнів: мотиваційна готовність до художньо-творчої діяльності; можливість творчого розв'язання поставлених завдань різними засобами художньої виразності. На основі цих критеріїв виявлено такі рівні розвитку учня:

низький – представлений слабким продуктивним творчим характером, неглибокими знаннями дизайн-технологій;

середній – вказує на продуктивний творчий характер діяльності; цей рівень характеризується достатньою орієнтацією в дизайнерському середовищі.

високий – показує продуктивний творчий характер діяльності, самостійний пошук нових оригінальних рішень поставлених творчих завдань, за допомогою знань і умінь в області дизайну.

Рівні			Оцінка
Низький	Середній	Високий	
Відсутність роботи	Відсутність роботи	Відсутність роботи	1 – 3
Робота не акуратна, небдала, брудна.	Робота не акуратна, небдала.	Не старанна. Низький рівень складності.	4 – 6
Завдання виконано, але далеко не якісно.	Завдання виконано на низькому рівні складності.	Завдання виконано, але не старанно.	7 – 9
Старанне виконання завдання	Завдання виконано якісно.	Завдання виконано на високому рівні складності.	10 – 12

Отримані знання, вміння і навички підтверджуються різними **формами контролю знань:**

- 1) початковий контроль (анкетування, тестування);
- 2) поточний контроль, спрямований на виявлення особливостей діяльності учнів з урахуванням зони найближчого розвитку; проводиться у формі аналізу творчих робіт, тобто активного обговорення цілей вивчення розділу чи теми та ступеня досягнення цих цілей кожним учнем; спирається на самооцінку учнів; (контрольно-вимірювальні матеріали: картки із творчими завданнями, тести);

3) проміжний контроль (захист дизайн-проектів) – оцінка проектів учнів, залежно від рівнів, що описують їх підготовленість в двох основних розділах – проектування і виготовлення.

4) підсумковий контроль (презентація портфоліо, виставка тощо).

Контроль і перевірка рівня розуміння учнями теоретичних питань здійснюється при аналізі практичних і творчих робіт учнів, де наочно відстежується ступінь і якість засвоєння матеріалу. Цей вид контролю дає інформацію про прогалини в пройденій теоретичній частині курсу в кожного учня, що допомагає в плануванні заповнення знань і надання допомоги при їх засвоєнні.

Результативність. Основна мета використання творчого потенціалу дизайну для різнобічного розвитку школяра полягає у введенні учнів в самостійну творчу дизайн-діяльність. Цьому сприяє така послідовність дій: 1) апробування системи завдань і вправ з подальшим аналізом та оцінкою; 2) контроль рівня розвитку у дітей творчої уяви і дизайнерського мислення.

Розроблена програма істотно підвищує ефективність процесу художньо-естетичного та трудового виховання старшокласників. Запропонований підхід до організації занять дозволяє наблизити учнів до сучасних вимог, роблячи можливим формування емоційного ставлення до забезпечення гармонії навколишнього предметного середовища, а також творчих якостей особистості.

Методичні рекомендації до програми дозволяють кожному вчителю творчо підходити до проведення уроків. Завдання вчителя – забезпечити творчу атмосферу для самовираження кожного школяра. Ця програма може бути використана в закладах загальної середньої освіти різного типу: школах, гімназіях, школах з поглибленим вивченням предметів гуманітарно-естетичного та технологічного профілю, а також в системі позашкільної освіти.

Структура програми

10 клас				
№ з/п	Тема уроку	Кількість годин		
		усього	практика	теорія
1.	Теоретичні основи дизайну	9	6	3
2.	Колір і стиль у дизайні	9	6	3
3.	Основи дизайн-композиції	9	8	2
4.	Різноманіття видів дизайну	8	4	3
Усього:		35	24	11
11 клас				
1.	Графічний дизайн	9	7	2
2.	Ландшафтний дизайн	9	7	2
3.	Дизайн інтер'єра	9	8	2
4.	Імідж людини	8	6	1
Усього:		35	28	7
Разом:		70	52	18

Отже, спираючись на загальні науково-теоретичні положення, в навчальній програмі варіативного навчального модуля «Основи дизайну» для 10 – 11 класів охарактеризовано зміст, форми, методи і засоби художньо-творчої підготовки школярів, розкриваються шляхи естетичного та трудового виховання, формування ціннісних орієнтацій учнів, а також особливості організації творчої продуктивної праці в умовах закладу загальної середньої освіти.

2.2. Інноваційні педагогічні технології активного навчання та формування ціннісних орієнтацій старшокласників

Виникнувши біля чотирьох десятиліть тому в США, термін «педагогічна технологія» швидко увійшов у лексикон усіх розвинених країн. У зарубіжній педагогічній літературі поняття «педагогічна технологія», або «технологія навчання» спочатку співвідносилось з ідеєю технізації освітнього процесу, прихильники якої бачили її як основний спосіб підвищення ефективності освітнього процесу за допомогою широкого застосування технічних засобів навчання [46].

У 70-і рр. ХХ ст. у педагогіці сформувалася ідея повної керованості освітнього процесу, яка призвела невдовзі до наступної установки в педагогічній практиці: розв'язання дидактичних проблем можливо через управління освітнім процесом з чітко заданими цілями, досягнення яких має піддаватися логічному опису та визначенню [9].

Відповідно, у багатьох педагогічних виданнях з'являється інтерпретація сутності педагогічної технології як:

- сукупності психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичний інструментарій педагогічного процесу (О. Вишневський) [8];

- змістовної техніки реалізації навчального процесу (О. Аніщенко, Н. Яковець) [2];

- опису процесу досягнення планованих результатів навчання (І. Дичківська) [17].

- продумана у всіх деталях модель спільної педагогічної діяльності з проєктування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів і вчителя (О. Паньків) [40];

- системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, які використовуються для досягнення педагогічних цілей (А. Нісімчук) [37];

– система наукових принципів програмування процесу навчання й використання їх у навчальній практиці з орієнтацією на детальні цілі навчання, які допускають їх оцінювання (С. Гончаренко) [10].

У 1979 р. на сесії ЮНЕСКО було дано визначення педагогічної технології як системного методу створення, застосування і визначення всього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм освіти [46].

На думку А. Нісімчук, педагогічні технології мають задовольняти таким основним методичним вимогам (критеріям технологічності):

1) *системності*, тобто мати всі ознаки системи: логіку процесу, взаємозв'язок усіх її складових, цілісність тощо;

2) *керованості* – передбачає можливість діагностичного цілепокладання, планування, проєктування освітнього процесу, поетапного діагностування, варіювання засобами і методами з метою коригування результатів;

3) *ефективності*, тобто ефективними за результатами й оптимальними за витратами з гарантією досягнення певного стандарту навчання;

4) *відтворюваності*, тобто можливості застосування (повторення, відтворення) в інших однотипних освітніх установах й іншими суб'єктами освітнього процесу [37].

Одними з найбільш ефективних педагогічних технологій є майстер-клас і творча майстерня, що дозволяють максимально розкрити творчі можливості школярів, які вивчають основи дизайну, та стимулювати їх творчу дизайн-діяльність.

Поняття **майстер-клас** широко використовується в багатьох сферах діяльності людини, в тому числі і в освіті. Найчастіше в педагогічному співтоваристві під майстер-класом розуміють відкритий урок, захід, презентацію досягнень педагога.

У педагогічній літературі існує безліч визначень поняття «майстер-клас». Майстер-клас (від англ. *masterclass*: *master* – фахівець, що досяг високого мистецтва в своїй справі; *class* – заняття, урок) є семінаром, який проводить експерт у певній галузі, для тих, хто хоче покращити рівень своїх практичних умінь або навчальних досягнень з певного предмету [21]. Передовсім, майстер-

клас – це відкрита педагогічна система, що дозволяє демонструвати нові можливості педагогіки розвитку та свободи, показує способи подолання консерватизму і рутини [17].

Майстер-клас – це особливий жанр узагальнення та поширення педагогічного досвіду, що являє собою фундаментально розроблений оригінальний метод або авторську методику, котра ґрунтується на певних принципах і має певну структуру. З цього погляду майстер-клас відрізняється від інших форм трансляції досвіду, тим, що в процесі його проведення проходить безпосереднє обговорення запропонованого методичного продукту і пошук творчого вирішення педагогічної проблеми як з боку учасників майстер-класу, так і з боку майстра (під ним ми маємо на увазі педагога, який проводить майстер-клас) [30].

Отже, нами прийняте визначення, запропоноване А. Нісімчук: «Майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, яка ґрунтується на практичних діях демонстрування творчого способу розв’язання певної пізнавального або проблемного педагогічного завдання» [37, с. 316].

Методика проведення майстер-класів ґрунтується як на педагогічній інтуїції педагога, так і на сприйнятливості старшокласника. Тому майстер-клас – це двосторонній процес, в якому відносини «вчитель – учень» є абсолютно виправданими. Звідси, майстер-клас нерідко називають школою розпізнавання смислів, знаків і прийомів певного напрямку в літературі та мистецтві. Крім суто практичного призначення, майстер-клас переслідує ще одну дуже важливу мету – інтелектуальне й естетичне виховання, формування загальнокультурних цінностей учнів. У це поняття вкладається також розвиток в учнів здібностей самостійно та нестандартно мислити, тобто розвиток креативності.

На жаль, як форма навчання, майстер-класи в закладах загальної середньої освіти використовуються доволі рідко, оскільки в системі шкільного планування та звітності вони не передбачені. У школах, де старші класи на уроках технологій навчаються декоративно-ужитковому мистецтву або дизайну, де є талановиті вчителі – майстри своєї справи, майстер-класи проводяться регулярно. Найкраще застосування майстер-класу (в режимі безпосереднього спілкування або на відео) – це його використання як

яскравого, детального і закінченого демонстрування способу виготовлення чи декорування, який служить моделлю для наслідування, надихає учасників на досягнення найкращих результатів у роботі та полегшує учням вибір оптимального шляху для досягнення рівня вчителя.

Дотримуючись загальної логіки магістерської роботи, ми звернулися до дослідження з набуття школярами практичних навичок у галузі дизайну. Нами проаналізовані заняття з етнодизайну, які проводить вчитель-методист Червоноградського ліцею № 2 Львівської області Галина Демченко у формі майстер-класів. Цикл занять відкривається майстер-класом, що проводиться вчителем, на тему «Виготовлення обрядової ляльки». Перший показ передбачає демонстрування не лише певних прийомів виготовлення конкретного виробу (наприклад, ляльки-оберегу), а й вводить учнів в суть поняття «майстер-клас», наочно описує етапи проведення уроку, вказує методичні прийоми роботи майстра. В ході творчої роботи школярі ознайомлюються з естетичними принципами різних видів народної творчості та етнодизайну, спостерігають за процесом, задають питання. Цілі занять позначені як: ознайомлення з традиціями виготовлення народних та сучасних обрядових ляльок; вивчення особливостей технологій й естетичних принципів різних видів етнодизайну; набуття вмінь і знайомство з технологією виготовлення ляльок; уведення старшокласників у нову атмосферу проведення занять у формі майстер-класу; демонстрування методики організації та проведення майстер-класу.

Емоційний фон дизайн-діяльності, де використовуються технології навчання «майстер-клас» і «творча майстерня», емоційно-моральні відносини в спілкуванні та творчій дизайн-діяльності відіграють, безумовно, важливу роль у формуванні ціннісних орієнтацій особистості.

Навчання в невеликій групі дозволяє учням не лише спостерігати процес роботи вчителя, а й брати безпосередню участь в індивідуальному завданні шляхом копіювання моделей поведінки або демонстраційних способів дій вчителя. Таким чином, програма майстер-класу призначена для того, щоб посилити потенційні можливості учасників через розвиток їхньої поваги до вчителя, довіри до нього і створення впевненості, що програма відповідає їхнім здібностям і потребам та сформує ті компетентності, які зможуть стати в нагоді

у подальшій практичній діяльності, дасть змогу впевнено обрати майбутню професію.

Якщо майстер-клас проводиться регулярно впродовж декількох років із постійними учасниками, то ця форма переростає в творчу майстерню. У творчій майстерні спеціально організовується освітньо-розвивальний простір, який дозволяє учасникам у груповому пошуку, режимі діалогу і полілогу приходити до формування нової компетентності, осмислення цінностей, важливих для їх життєдіяльності. При цьому стосунки між учителем і школярами носять взаєморозвивальний характер, відбувається колективна інтеграція та передача знань й умінь, коригування особистого досвіду, осмислення і перебудова власної діяльності та поведінки.

Творча майстерня як педагогічна технологія дизайн-діяльності реалізується за умов дотримання правил інтенсивної інтерактивної взаємодії, за рахунок наявності інноваційного знання, імпровізації, поєднання умовного та реального планів дій, освоєння різноманітних художніх технік і технологічних прийомів [37, с. 321]. Ухвалення готових зразків (наприклад, аналогів виробів, знайдених в на дизайнерських сайтах) не заохочується, тому для того щоб продемонструвати перед аудиторією свій задум, ідею, учням необхідно здійснити самопідготовку, виконати спеціальні завдання, продумати та візуалізувати майбутню презентацію.

Ученими виокремлено ключові ознаки творчої майстерні:

- максимальна включеність й активна позиція учасників творчої майстерні (учителя, учнів, батьків та ін.);
- діалогічна і полілогічна (дискусійна) взаємодія;
- певна невизначеність і можливість для імпровізації при виконанні завдань;
- низький ступінь регламентації дій учасників творчої майстерні;
- свобода вибору змісту, способів, технік, форм і засобів дизайн-діяльності;
- зіткнення інтересів, конфлікт або наявність інтриги, парадоксальності запропонованих завдань тощо;

– психологічна підтримка учасників й атмосфера відкритості, творчості, доброзичливості та взаємної довіри [2; 17; 37].

Керівник майстерні (учитель), продумуючи програму навчання та розвитку школярів через дизайн-діяльність, прописує послідовність «кроків»-завдань, які збудовані за певною логікою. Так, в майстерні з дизайну костюма, її учасники спочатку освоюють більш легкі та короточасні (за регламентом проведення) технології (наприклад, огляд і аналіз аналогів використання тієї чи іншої художньої техніки в оздобленні виробу); потім учасники занурюються в інтерактивне обговорення і лише після цього потім освоюють ці види художніх технік у пришвидшеному режимі. Майстерність і компетентності формуються за рахунок багаторазового повторення технологій кожним із учасників і обговорення кінцевих результатів. Позиція вчителя на таких заняттях – це, передовсім, позиція консультанта та наставника, який допомагає організувати навчальну роботу, осмислити просування в освоєнні способів створення проєктів і втілення їх в матеріалі. Варто не підносити учням готові знання, а дати можливість організувати розумову діяльність і спрямувати творчий пошук учня на вивчення і пізнання нового, раніше не звіданого [17, с. 118 – 119].

Майстерня – це технологія, за допомогою якої вчитель поступово вводить учнів у процес пізнання через створення емоційної атмосфери, в якій школяр може проявити себе як творець, зробити відкриття в об'єкті вивчення та в собі самому через особистий досвід. Завдання педагога – продумати дії та навчальний матеріал, який дозволить учневі проявити себе через творчість.

Ця технологія схожа з проблемним навчанням, адже: по-перше, нові знання ніби «вирощуються»; по-друге, пізнання відбувається через творчість; по-третє, набуті знання стають «своїми», апробованими у практичній діяльності; по-четверте, формуються комунікативні якості, бо в процесі навчання учень є суб'єктом, активним учасником дизайн-діяльності, який самостійно визначає цілі, планує, здійснює роботу й аналізує результати.

Творча майстерня – це оригінальний спосіб організації діяльності студентів у складі малої групи (7 – 15 учнів) за участю педагога-майстра, який ініціює пошуковий, творчий характер дизайн-діяльності учнів. Ця технологія дозволяє навчити старшокласників самостійно формулювати цілі заняття,

знаходити найбільш ефективні шляхи для їх досягнення, розвиває інтелект, сприяє набуттю досвіду групової, інтерактивної діяльності, спільної розробки навчального проєкту [21].

Ціннісні орієнтації, які проявляються у роботі творчої майстерні, полягають у тому, щоб:

- ближче познайомити учасників та надати їм психологічні засоби, які дозволяють саморозвиватися, усвідомити власні потенційні можливості, виявити внутрішні резерви, зайняти належне місце у творчому колективі;

- розуміти інших людей їхні потреби у красі навколишнього світу, а також закономірності творчої дизайн-діяльності, перспективи професії дизайнера тощо;

- пройти зі школярами шлях від культури корисності до культури гідності (людина самоцінна);

- навчити старшокласників мислити творчо, висловлювати оригінальні ідеї, пропонувати цікаві дизайнерські задуми.

Вченими розроблені *правила та методичні прийоми*, які пропонуються для ефективного функціонування майстер-класу або творчої майстерні:

- педагог чітко формулює для себе мету (кінцевий результат) кожного заняття;

- педагог підбирає матеріал відповідно до поставленої мети;

- на занятті педагог ставить питання, пропонує учням до усвідомлення, вивчення та «проживання» підібрані відомості або проблеми;

- учні розмірковують, обговорюють запропоновані завдання в групі, роблять висновки, шукають способи реалізації ідей [17; 37].

Алгоритм організації творчої дизайн-діяльності під час майстер-класу або в творчій майстерні нами поданий у вигляді блоків і системи реалізації завдань:

- 1) індукція (техніки «занурення», «розігрівання» учасників, створення емоційного настрою);

- 2) самоконструкція (індивідуальна робота зі створення якогось продукту: рисунка, клазури, послідовності рішення ідеї, гіпотези тощо);

- 3) соціоконструкція (обговорення в групі та вироблення колективної версії або виробу);

4) соціалізація (презентація колективного продукту, коментарі та групове обговорення);

5) самокорекція (доробка або уточнення, внесення змін у розроблений матеріал, виріб);

6) зворотний зв'язок (дискусія – обговорення результатів і висновків, рефлексія – відображення почуттів, відчуттів і дебрифінг – демонстрування того, чого навчилися школярі впродовж певного періоду) [37].

Таким чином, участь у роботі творчої майстерні – це інтенсивна робота вчителя, кожного окремо учня й усіх учасників разом. Саме такі технології, як майстер-класи та творчі майстерні, здебільшого формують, на наш погляд, практично всі перераховані вище метакомпетентності. При цьому, вчитель керівник творчої майстерні та організатор майстер-класів має бути комунікативно і психологічно грамотним, для того щоб підтримувати потребу старшокласників у творчій дизайн-діяльності впродовж декількох років.

Подібна організація навчання основ дизайну виправдовує одну з головних ознак майбутньої моделі освіти – цінність «таланту і майстерності, котрі розуміється як володіння особливо ефективними засобами діяльності в конкретній галузі» [35, с. 12]. Як результат, рушійною силою такої системи дизайн-освіти стає мотивація та зацікавленість старшокласників, стимулювання потреби в творчості, особистісному розвитку.

2.3. Розробка творчого навчального проєкту «Акcesуари молоді панянки»

Для реалізації теоретичних засад, які описані вище, нами пропонується приклад творчого навчального проєкту «Акcesуари молоді панянки» (комплект – кільце та капелюшок).

Вступ

Напевно, кожна представниця прекрасної половини людства прагне особливості, неповторності, оригінальності. Хочеться бути не такою як усі. Чи

не так? Відмінний варіант, коли жіночий інтелект, її природна ніжність, чарівність, харизматичність вдало підкреслена «родзинкою».

У пошуках потрібної прикраси відразу чомусь хочеться відкинути традиційні приклади прикрас: ланцюжки, браслети, підвіски, сережки тощо. Хочеться чогось екстравагантного, і раптом пригадується кінофільм «Щоденник пам'яті», де основні події розгорталися в 20-х рр. ХХ ст., коли популярними були різноманітні бали, прийоми; панянки в елегантних сукнях, красивих кольє і оригінальних капелюшках. Тут прийшла ідея: саме кольє і капелюшок стануть оригінальними аксесуарами для сучасної панянки, яка бажає взяти участь у костюмованій вечірці. Крім цього, якщо капелюшок та квітку-кольє виконати з одного матеріалу, то це буде ексклюзивний ансамбль. І можна бути впевненим, що така панянка на вечірці не загубиться...

Короткий опис комплекту прикрас

Комплект призначений для шляхетних молодих панянок і застосовується не повсякденно, а для святкових, урочистих подій або костюмованих вечірок. Капелюшок нескладної форми у вигляді «таблетки», оздоблений бантом і бусинками. Кольє виконано з

бусинок, прикрашене квіткою із тканини в тон капелюшка. Переваги цієї прикраси над аналогами: простота у виготовленні, недорогі матеріали, вишуканість та елегантність.

Еволюція розвитку комплекту прикрас

Кольє. Чи знаєте ви, яка прикраса є найстародавнішою? Це кольє. «Кольє

в перекладі з французької означає намисто. Намисто або монисто – найстарша й найпоширеніша з жіночих

нашийних прикрас на всій території України. Намисто було різним як за матеріалом, кольором, формою, так і за способами носіння. Раніше складалося із гарних рослинних плодів, зерен, кісточок овочів, які згодом заступили намистинки з каменю, металу чи скла. Найбільше цінувалося намисто з дорогоцінних природних матеріалів – коралів, бурштину, перлів, гранатів, смальти та ін. Дорого цінувалося кольє з венеціанського різнокольорового скла з вкрапленнями іншого кольору або золота, яке завозилося з Італії [58].

На Лівобережній Наддніпрянщині було поширене намисто зі «щирого» бурштину, що добувався на околицях Києва та Поліссі. Вважалося, що цей камінь принесе здоров'я та щастя. Частіше носили одну довгу низку бурштину в поєднанні з кораловим намистом. Натуральне каміння на початку ХХ ст. вийшло із селянського ужитку, його замінило скляне намисто фабричного виробу («пацьорки»), що поширилося в Україні з середини ХІХ ст. Воно було білого, блакитного, зеленого, жовтого, червоного, вишневого, чорного кольорів, а іноді на одну нитку нанизували різнокольорові намистини. На Лівобережній Україні, до намистинок додавалися, коралі та срібні монети [58].

Яка ж прикраса найпопулярніша в наші дні? Напевно, всі здогадалися, що це намиста. Цікаво, ще кілька років тому ця прикраса практично не використовувалася в світі моди, поступившись місцем дорогоцінним металам і коштовним камінням. Однак мода є циклічною і все повертається, а намиста

знову зайняли гідне місце як жіноча прикраса.

Чому так відбулося? Передовсім тому, що на подіуми повернулася «натуральна» мода з елементами етнодизайну: натуральні тканини,

природне волосся, непомітний макіяж. Як тут не пригадати про красу кольорів, текстури та фактури природних матеріалів: напівкоштовного каміння, мушель, коралів, бісеру, дерева, кольорового скла тощо. Так, вартісні ювелірні вироби відійшли на другий план, а модельєри розпочали активно використовувати природні матеріали в своїх нових колекціях.

Виглядає така біжутерія й аксесуари прекрасно, адже її пропонують навіть найвідоміші світові будинки мод: Dior, Chanel, Armani, Lanvin і багато інших. Їх біжутерія ефектна й незвичайна. З них можна зробити прекрасний ансамбль, якщо одні намиста повісити на шию, а інші такі ж накрутити на руку у вигляді браслета. Ефектно виглядають намиста, вплетені в зачіску.

Якщо говорити про форму намистин, то крім традиційної круглої дизайнери охоче використовують елементи природи, наприклад, намистини у вигляді комах, метеликів, листя, квітів, причому розміри подібних «намистин» можуть досягати ширини долоні. Також часто можна зустріти етнічні узорі, намистини у вигляді фігурок людей, тварин, зірок та ін.

А вже як носити кольє, вирішувати вам особисто...

Капелюшок (інформація із сайту «Острів знань» [45]). Ніхто вже не пам'ятає, де й коли народився цей великий спокусник, що підкорив мільйони жіночих сердець. Одні говорять, що нібито на мексиканську землю спустилася богиня й подарувала своєму народу захист від сонця у вигляді цього

кокетливого аксесуару. Інші впевнені, що перші головні убори, які набагато пізніше стали крилатими, широкополими, використовувалися ще первісними людьми. Як би там не було, тому, хто винайшов жіночий капелюшок, варто подякувати, адже інакше ми втратили б сміливість і впевненість в собі. Чому? Та тому що японські мудреці саме капелюх вважають символом цих жіночих якостей.

В епоху Середньовіччя капелюшок був приводом для суперництва – жінки прикрашали свої

головні убори дорогоцінним камінням, страусиним пір'ям, обшивали золотими нитками, і чим більше прикрас було на капелюсі – тим краще, бо він демонстрував заможність і знатність його власниці. Ним пишалися й захоплювалися, а капелюшних справ майстри не встигали виконувати замовлення, адже в той час все робилося вручну.

У цей період в моді також були каптури, подовжена частина яких іноді звисала до самої підлоги, тому їх використовували як кишень, оскільки робити кишені в костюмах ще не навчилися. До речі, тоді ж носили взуття з довгими носами, тому людина виглядала досить кумедно: їй доводилося притримувати одночасно носки чобіт (зазвичай, для цього до них прикріплювали мотузочки) та тримати набитий всілякою всячиною каптур.

У XVI ст. заможні дами носили каптурі з приклеєними до них локонами волосся, чим створювалося повне враження гарно вкладеного волосся, але ж насправді зачіски під капелюхом не було. Навпаки, в XVIII ст., зачіски були настільки складними, що доводилося придумувати спеціальні головні убори – футляри. Кожен такий капелюх шився для однієї, певної зачіски, добре хоч, одну зачіску тоді могли носити кілька місяців. Складніше всього піддавалися впакуванню фрегати з вітрилами й кошики квітів: дами вимагали, щоб жодний елемент чи деталь такого складного капелюшка не виявилися пом'ятим або зламаними.

Трішки згодом чоловіки спробували відібрати в жінок законне першочергове право на носіння цього головного убору. Французький імператор Наполеон увів моду на трикутні капелюхи і зробив їх важливим елементом військової форми, а російський цар Павло I навіть під страхом арешту заборонив жінкам носити капелюхи із круглими крисами, а лише хустки й

звичайні шапки. Значно пізніше американські ковбої надягли капелюхи і загорнули їхні криси догори, чим позбавили їх жіночної романтики.

Останнім часом у моду ввійшли фетрові капелюхи із середніми й

широкими крисами. Для аматорів класики сучасні дизайнери пропонують чорні, шоколадні або пастельні капелюшки з невеликою кількістю прикрас – стрічками або стразами. Гламурним модницям на кшталт телевізійної ведучої Катерини Осадчої до душі припадають вечірні головні убори різноманітної форми та кольору. Панянки, що

віддають перевагу спортивному стилю, із задоволенням виявлять, що ковбойські капелюхи обшиті хутром і готові до зими. Екстравагантним леді сподобаються незвичайні головні убори в чорно-білих тонах, що, начебто, зійшли з екранів німого кіно. А молодь може хизуватися в яскравих утеплених капелюхах із короткими крисами й кумедними прикрасами – від пір'я до рельєфних, набивних малюнків і смішних брошок тощо.

Моделі – аналоги та їх аналіз

Кольє

Модель 1. Кольє із бісеру і бусинок

Модель 2. Кольє із перлин, прикрашене квіткою

Модель 3. Кольє із бісеру, оздоблене каменем

Всі моделі-аналоги виконані в умовах виробництва. Модель 2 найбільше відповідає задуманій нами прикраси, яка виконана з бусинок й оздоблена квіткою зі шовкової тканини.

Капелюшок

Модель 1. Капелюшки з фетру, форми чіпця, оздоблені квітками і вишивкою.

Модель 2. Капелюшок солом'яний із загорнутими трубочкою крисами, оздоблений ажурною квіткою.

Модель 3. Капелюшок фетровий, оздоблений витонченим мереживом на шовковій основі.

Всі моделі виконані в умовах виробництва. Модель 3 найбільше відповідає задуманій нами моделі, яка буде виконана з шовкової тканини у формі «таблетки» й оздоблена шовковим бантом і бусинками.

Ескіз прикраси

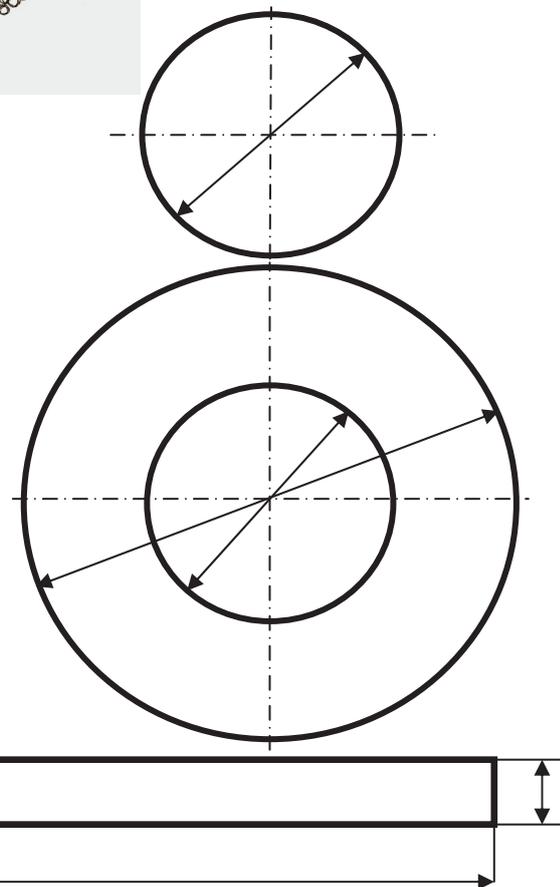

Конструкція прикраси

Капелюшок

Специфікація деталей (розміри довільні):

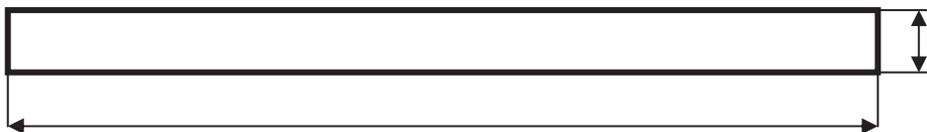
- 1 – верхня частина капелюшка (2 деталі)
- 2 – основна частина капелюшка (1 деталь)
- 3 – внутрішня частина капелюшка (1 деталь)

Кольє

Специфікація деталей:

1 – основа квіттки (1 деталь)

Матеріали, інструменти та устаткування

1. Матеріали:

а) тканина шовкова світла – 0,6 м; б) флізелін – 0,5 м; в) корсажна стрічка – 0,5 м; г) нитки – 1 котушка; д) реглін – 0,8 м; е) бусини – 3 пакети; є) застібка – 1 шт.; ж) закладки для волосся; з) гумка – 10 см.

2. Інструменти: голка для бісеру, ножиці, голка ручна.

3. Обладнання: швейна машина, праска

Технологічна послідовність виготовлення прикраси

Кольє

1. Викроїти деталь квіттки.
2. Скласти навпіл по довжині виворотним боком всередину.
3. Сформувати квітку троянди, всередину закріпити велику бусинку.
4. Сплести дві частини кольє технікою в «хрестик» (див. схеми 1 та 2).
5. Між двома частинами кольє розмістити троянду і закріпити її.
6. Приєднати застібку.

Схема 1

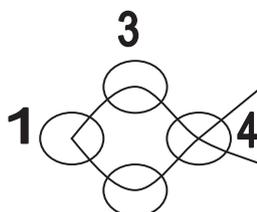
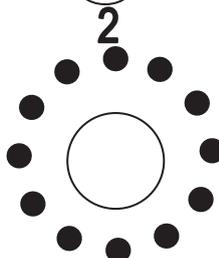

Схема 2

Капелюшок

1. Викроїти деталі капелюшка.
2. Флізеліном обробити деталі 1 та 3.
3. Зметати деталі 1, з'єднуючи їх виворотним боком всередину.
4. Призібрати деталь 2 по зовнішньому краю, зметати верхню частину капелюшка з основною.
5. На виворотній бік деталі 3 настрочити корсажну стрічку. По поперечному зрізу внутрішню частину капелюха замкнути у коло.
6. З'єднати деталь 2 з деталлю 3, розмістивши між ними петлі з резинки.
7. З'єднати всі три деталі, обробити зрізи. Провести ВТО.
8. Прикрасити бантом із регіліну, на який нашити бусинки.

Економічне обґрунтування

Капелюшок і кільце виготовлені із недорогих матеріалів.

Розрахунки витрат:

1. Тканина – 0,3 м = 41,5 грн.
2. Флізелін – 0,5 м = 12,5 грн.
3. Корсажна стрічка – 0,5 м = 7,25 грн.
4. Нитки = 8 грн.
5. Регілін – 0,8 м = 40 грн.
6. Бусини – 3 пакети = 30 грн.
7. Застібка – 1 шт. = 5 грн.
8. Гумка – 0,1 м = 1,5 грн.

Використання електричної енергії під час виготовлення цієї прикраси амортизація обладнання були незначними. Витрати виготовленого комплексу становлять близько 135 грн., що є достатньо недорого. Отже, виготовлення цього комплексу є економічно вигідним.

Висновок

Під час виконання навчального проєкту ми ознайомилися з історією побутування та поширення прикрас й аксесуарів, зокрема кільце і капелюшка, його видами та характерними ознаками. Дізналися, що капелюшки

розрізняються за формою, стилем, призначенням, використаним матеріалом та іншими ознаками.

Працювати над проектом нам було цікаво, тому що ця робота є творчою. Крім цього, навчилися підбирати й обробляти нові матеріали, зокрема регілін – для формування банта, а також удосконалили набуті навички при обробці різних матеріалів – шовкової тканини, корсажної стрічки, флізеліну, бусинок тощо.

Після закінчення школи мрію отримати фах дизайнера, тому дизайн-діяльність над творчим проектом дала мені можливість розкрити свої таланти і здібності. Виріб, виготовлений своїми руками, вийшов оригінальним й індивідуальним.

Література

1. Матейко К. Український народний одяг: етнографічний довідник. Київ: Наукова думка, 1996. 324 с.
2. Мочерний С.В. Основи економічної теорії. Київ: Вид. центр «Академія» 2002. 472 с.
3. Українська минувшина: ілюстративний етнографічний довідник. Київ: Либідь, 1993. 348 с.
4. Філановський Г.Ю., Супрун А.І. Костюм ХХ століття. Київ: Веселка, 1990. 127 с.
5. Матеріали з мережі Internet, зокрема сайт «Острів знань».

ВИСНОВКИ

1. Аналіз теорії та педагогічної практики показав, що сучасні вимоги до освіти, зокрема в технологічній освітній галузі, потребують оновленого підходу до формування художньо-проектних знань та умінь у старшокласників, особливо в умовах творчої дизайн-діяльності. Однак нинішній стан розвитку цих компетенцій у школах має низку недоліків і не відповідає потребам сучасного суспільства та ринку праці.

2. Дизайн діє за спеціальними закономірностями композиційних побудов, враховує закони практичної психології і приносить утилітарну користь людині. Тому завдяки впровадженню дизайн-діяльності в старшокласників формується естетичний смак, вони набувають досвіду створення образу майбутнього об'єкту художнього проектування, оволодівають методами навчальної, дослідницької та художньо-проектної діяльності, технологіями розв'язування творчих завдань, способами моделювання, конструювання й естетичного оформлення виробів.

3. На основі системи наукових вимог і дидактичних принципів нами розроблена структура програми «Основи дизайну» для 10 – 11 класів закладів загальної середньої освіти, а також подані рекомендації вчителя щодо її використання в освітньому процесі. Програма курсу побудована таким чином, щоб у школярів склалися уявлення про специфіку дизайну і його ролі в житті, про джерела розвитку мистецтва та технологій, про творчої художньо-проектної діяльності, спрямованої на перетворення навколишнього світу речей, продуктів технічного виробництва, природного середовища тощо. Програма курсу розрахована на 70 навчальних годин і може бути запропонована для вивчення впродовж двох років: у 10 – 11 класах по 35 годин, тобто 1 урок в тиждень або спарений урок (2 год.) через тиждень.

4. Оригінальними педагогічними технологіями активного навчання основ дизайну та формування ціннісних орієнтацій старшокласників є майстер-клас і творча майстерня. Майстер-клас – це особлива форма навчального заняття, яка надає можливість учням або слухачам безпосередньо ознайомитися з досвідом, знаннями та навичками фахівця в конкретній сфері. Це інтерактивне заняття,

яке спрямоване на передачу практичних умінь через особистий приклад майстра.

Нами проаналізовані заняття з етнодизайну, які проводить вчитель-методист Червоноградського ліцею № 2 Львівської області Галина Демченко у формі майстер-класів.

З'ясовано, що майстер-клас, який проводиться регулярно впродовж декількох років із постійними учасниками переростає в творчу майстерню. Творча майстерня – це педагогічна технологія, за допомогою якої вчитель поступово вводить учнів у процес пізнання через створення емоційної атмосфери, в якій вони мають змогу проявити себе через творчість. Ця технологія схожа з проблемним навчанням, адже, по-перше, нові знання ніби «вирощуються»; по-друге, пізнання відбувається через творчість; по-третє, набуті знання апробуються у практичній діяльності; по-четверте, формуються комунікативні якості, адже у процесі навчання учень є суб'єктом, активним учасником дизайн-діяльності, який самостійно визначає цілі, планує, здійснює роботу й аналізує результати.

5. Для реалізації теоретичних засад з формування ціннісних орієнтацій школярів у процесі дизайн-діяльності нами запропонований приклад творчого навчального проєкту «Аksesуари молодої панянки», який складається з комплекту – колье та капелюшка.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксіологічні засади сучасної системи освіти. України: навч.-метод. посіб. / О.О.Базалук, О.П.Кравченко, Л.М.Харченко. Переяслав-Хмельницький: «Вид-во КСВ». 2019. 87 с.
2. Аніщенко О.В., Яковець Н.І. Сучасні педагогічні технології: курс лекцій. навч. посіб. / за заг. ред. Н.І. Яковець. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2007. 199 с.
3. Безкорвайний О.С. У світі творчості. Дизайн. Харків: Фоліо, 2020. 410 с.
4. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Київ: Либідь, 2003. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: навч.-метод. видання. Київ: Либідь, 2003. 280 с.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: підручник Київ : Либідь, 2008. 848 с.
6. Васянович Г.П. Педагогічна етика. Львів: Норма, 2005. 343 с.
7. Вдовченко В.В. Художнє проєктування: навч. посіб. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2021. 141 с.
8. Вишневецький О.І. Сучасне українське виховання: педагогічні нариси. Львів, 1996. 235 с.
9. Вишневецький О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки. Дрогобич: Коло, 2006. URL: <https://pedagogy.lnu.edu.ua/departments/peda-gogika/library/vyshnevsky.pdf>
10. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 374 с.
11. Даниленко В. Я. Дизайн: підручник. Харків: Вид. ХДАДМ, 2003. 320 с.
12. Дем'янюк Т., Первушевська І. Нові технології позашкільної освіти і виховання. Рівне, 2000. 351 с.
13. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти: *Постанова Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-п#n9>

14. Державний стандарт профільної середньої освіти (проект). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2023/10/30/НО-projekt.Derzhstandartu.profilnoyi.serednoyi.osvity-30.10.2023.pdf>
15. Дизайн. *Філософський енциклопедичний словник*. URL: https://9.slovar_online.com/search?s
16. Дизайн: ілюстрований словник-довідник / упоряд. Є. Антонович та ін.; за ред. Є. Антоновича. Полтава: ПНПУ, 2014. 290 с.
17. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ: Академвидав, 2004. 218 с.
18. Дяків Г.А. Актуальні проблеми професійної дизайн-освіти. *Професійно-технічна освіта*. 2019. № 1. С. 44 – 51.
19. Естетика: підруч. / Л. Левчук, В. Панченко, О. Оніщенко, Д. Кучерюк; за заг. ред. Л. Левчук. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 520 с.
20. Зайченко І.В. Педагогіка: навч. посіб. 2-е вид. Київ: Освіта України, 2008. 528 с.
21. Зубова Н.І. Творчі майстерні. *Професійно-технічна освіта*. 2016. № 6. С. 34 – 37.
22. Зязюн І.А. Краса педагогічної дії: навч. посіб. Київ: Українсько-Фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. 302 с.
23. Калюжна Т.Г. Педагогічна аксіологія в умовах модернізації професійнопедагогічної освіти: моногр. / за наук. ред. О.В. Уваркіної. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. 128 с.
24. Кларчук В.В. Інновації у світовій педагогіці: навчання на основі дослідження, гри та дискусії (аналіз зарубіжного досвіду). Київ: Пед. думка, 1998. 260 с.
25. Коберник О. М. Методика трудового навчання : проєктно-технологічний підхід : навч. посібник / за ред. О. М. Коберника, В. К. Сидоренка. Умань: СПД Жовтий, 2008. 216 с.

- 26.Коберник О. М., Терещук А. І. Теорія і методика профільного технологічного навчання учнів в старшій школі. Умань: ФОП Жовтий, 2013. 365 с.
- 27.Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека з освітньої політики / за заг. ред. О. В. Овчарук. Київ: К.І.С, 2004. 112 с.
- 28.Концепція технологічної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів України. URL: <http://www.rer.ptosvita.org>.
- 29.Корнилов С.О. Дизайн: історія та теорія: навч. посібник. Київ: КДУТД, 2001. 212 с.
- 30.Курач М.С. Художньо-проектна підготовка майбутніх учителів технологій. Тернопіль: Книга-Богдан, 2015. 330 с.
- 31.Легенький Ю.Г. Дизайн: культурологія та естетика. Київ: КДУТД, 2000. 272 с.
- 32.Лисий І. Філософія і мистецька культура. Київ: Вид. дім «КМ Академія», 2004. 368 с.
- 33.Мистецтво дизайну – з комп'ютером і без... 2-е вид. / пер. з англ. В.Г. Коцур. Харків: Фоліо, 2015. 224 с.
- 34.Михайленко В. Є., Яковлев М. І. Основи композиції: геометричні аспекти художнього формотворення: навч. посіб. Київ: Каравела, 2014. 304 с.
- 35.Моляко В. Психологічна готовність до творчої праці. Київ: Т-во «Знання». 46 с.
- 36.Нестеренко О.І. Коротка енциклопедія дизайну. Київ: Академія, 2014. 320 с.
- 37.Нісімчук А.С. Сучасні педагогічні технології: навч. посіб. Київ: Вид. центр «Просвіта», 2000. 368 с.
- 38.Оршанський Л.В., Курач М.С. Дизайн як культурно-ціннісна універсалія. *Науковий вісник Ужгородського національного*

університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: УжНУ, 2013. № 27. С. 138 – 140.

39. Оршанський Л.В. Зміст багаторівневої вищої технологічної освіти як об'єкт педагогічного проектування. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми:* зб. наук. пр. Вип. 29 / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. Київ-Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2012. С. 170 – 175.
40. Паньків О.К. Інноваційні педагогічні технології: Активне навчання: навч. посіб. Тернопіль: Вид. центр «Книга – Богдан», 2019. 224 с.
41. Патуляк Н.В. Критичний аналіз стану освітньої галузі «Технології». Актуальні проблеми сучасної науки: зб. VI міжнар. наук.-практ. конф. / за ред. М.Б. Паласевича, П.В. Скотного. Дрогобич : РВВ ДДПУ імені Івана Франка 2019. С. 445 – 447
42. Пелех Ю.В. Ціннісно-смісловий концепт професійної підготовки майбутнього педагога: монографія / за ред. М.Б. Євтуха. Рівне: Тетіс, 2009. 400 с.
43. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : моногр. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2020. 164 с.
44. Пов'якель Н. І., Розова Т. М. Практична психологія креативності : навч. посіб. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 321 с.
45. Про капелюхи й капелюшки. *Острів знань*. URL : <http://pozashkillya.ostriv.in.ua/publication/code-181BA30E6AD66/list-F9E1093327>
46. Савченко В.Г., Андрюшина Л.Л. Традиційні та інноваційні педагогічні технології у вищій школі: навч. посіб. Дніпро: Візіон, 2019. 83 с.
47. Словник української мови. – Тт. 1 – 11 / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1970 – 1980. URL: <http://sum.in.ua/s/umova>.
48. Терещук А.І., Дятленко С.М. Методика організації проєктної діяльності старшокласників з технологій: метод. посіб. Київ : Літера, 2010. 128 с.

49. Технології 10-11 класи (рівень стандарту): навчальна програма. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/tech-st-ak.pdf>
50. Трегубов К.Ю., Макуха О.В. Історія мистецтв: навч. посіб. Полтава: ПолтНТУ, 2015. Ч.1. 151 с.
51. Туташинський В.І., Кірютченкова І.В. Технології (рівень стандарту): підруч. для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Пед. думка, 2018. 216 с.
52. Філософія освіти: хрестоматія / укл. В.В. Огнев'юк. Київ: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2007. 347 с.
53. Філософський енциклопедичний словник / за ред. В. Шинкарука. Київ: Абрис, 2002. 744 с.
54. Ходзицька І.Ю., Боринець Н.І., Гащак В.М. та ін. Технології (рівень стандарту): підруч. для 10 (11) класу закладів загальної середньої освіти. Харків: Ранок, 2019. 208 с.
55. Цина А.Ю. Організація технологічної освіти в умовах профільної школи. Трудова підготовка в закладах освіти. 2010. № 3. С. 17-20.
56. Цінності освіти і виховання / за заг. ред. О.В. Сухомлинської. Київ. 1997. 224 с.
57. Цісарук В.Ю. Проектування змісту професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів технологій у галузі художньої обробки деревини. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота» / гол. ред. І. В. Козубовська. Ужгород: УжНУ, 2013. № 27. С. 191 – 194.
58. Шевнюк О.Л. Історія мистецтв: навч. посіб. Київ: Освіта України, 2015. 452 с.
59. Щербань П.М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. Київ: Вища школа, 2004. 207 с.
60. Ярошенко А.О. Ціннісний дискурс освіти: моногр. Київ: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2004. 156 с.